

Od wojny do wojny,

czyli obraz życia Warszawy
w czasach przełomu

*From war to war,
or a picture of Warsaw's life
during the breakthrough*

Od wojny do wojny,

czyli obraz życia Warszawy
w czasach przełomu

*From war to war,
or a picture of Warsaw's life during the breakthrough*

Wystawa oraz niniejsza publikacja zostały dofinansowane przez
Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych

Wszystkie prezentowane materiały pochodzą ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie
oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie
All presented materials are from the State Archives in Warsaw and Underground Polish Study in London

Koncepcja i scenariusz wystawy/Concept and scenario of the exhibition: Violetta Urbaniak
Wybór materiałów/Material selection: Marta Jaszczyńska, Rafał Sztarski, Violetta Urbaniak

© Copyright by Archiwum Państwowe w Warszawie 2019

ISBN 978-83-946504-3-8

Projekt graficzny wystawy/ Exhibition graphic design: OFI

Warszawa i dwie wojny...

Wybuch pierwszej wojny światowej (1914) rozbudził w mieszkańcach Warszawy nadzieję na ziszczenie się marzeń ich przodków o odrodzeniu Polski. Zaborcze władze rosyjskie radykalnie zmieniły swoją politykę wobec Polaków w nadziei na pozyskanie ich sympatii. Rzeczywistość przyniosła rozczarowanie. Rosyjskie ustępstwa nie zadowolily warszawiaków. Ponadto opuszczając Warszawę wojska rosyjskie zdążyły zniszczyć wszystkie mosty na Wiśle oraz wiele fabryk i zakładów przemysłowych.

Od 6 sierpnia 1915 do 11 listopada 1918 r. Warszawa znajdowała się pod okupacją niemiecką. Okres ten przyniósł pogorszenie sytuacji ekonomicznej wielu warszawiaków, rabunkową politykę okupanta, reglamentację żywności oraz migrację wielu wykwalifikowanych pracowników i robotników z miasta. W tych trudnych warunkach niosły pomoc warszawiakom organizacje dobroczynne i samopomocowe, jak np. Komitet Obywatelski.

Z czasem władze niemieckie zdecydowały się na więcej gestów wobec społeczeństwa polskiego. W 1916 r. zezwoliły na organizację obchodów 125. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja, a 5 listopada 1916 r. ogłosiły proklamację zawierającą obietnicę powstania Królestwa Polskiego. Za wydarzenia ważne dla miasta należy

Warsaw and two wars...

The outbreak of the First World War (1914) awakened hope in the inhabitants of Warsaw for the fulfilment of the dreams of their ancestors about the rebirth of Poland. The invading Russian authorities radically changed their policy towards Poles in the hope of gaining their sympathy.

The reality brought disappointment. The concessions by the Russians did not satisfy the citizens of Warsaw. Moreover, Russian troops leaving Warsaw managed to destroy all bridges on the Vistula and many factories and industrial plants.

From August 6, 1915 to November 11, 1918. Warsaw was under German occupation. This period brought about the deterioration of the economic situation of many Warsaw residents, robberies performed by the occupying forces, the rationing of food and the migration of many qualified workers and workers from the city. In these difficult conditions, charities and self-help organizations, such as the Civic Committee, helped the residents of Warsaw.

With time, the German authorities decided to make more gestures towards the Polish society. In 1916, they allowed the organization of the celebrations of the 125th anniversary of the adoption of the Constitution on May 3, and on November 5, 1916, they announced a proclamation containing the promise of the creation of the Kingdom of Poland. Two decisions should also be 3

też uznać dwie decyzje — o przyłączeniu do Warszawy wielu z jej przedmieść, które od kwietnia 1916 r. stworzyły wraz z nią tzw. Wielką Warszawę, jak również o powołaniu namiastki polskiej władzy w postaci mianowanej przez okupantów Rady Regencyjnej.

Dzień 11 listopada 1918 r. oznaczał dla Warszawy nowy początek. Na powrót stawała się stolicą niepodległej Rzeczypospolitej — Józef Piłsudski obejmował naczelne dowództwo nad wojskiem polskim, kształtował się powoli skład osobowy rządu Jędrzeja Moraczewskiego, stopniowo powstawały kolejne siedziby najważniejszych urzędów państwowych.

W dwudziestoleciu międzywojennym Warszawa była świadkiem wielu istotnych wydarzeń historycznych — w budynku Zachęty został zamordowany pierwszy prezydent niepodległej Polski Gabriel Narutowicz (16 grudnia 1922), tutaj doszło też do przewrotu majowego (12—15 maja 1926).

W okresie międzywojennym miasto zamieszkiwała głównie ludność polska i żydowska, odsetek innych grup narodowościowych był niewielki. Pod względem społecznym warszawiacy byli bardzo zróżnicowani.

Stefan Starzyński, po przyjęciu funkcji komisarzycznego prezydenta Warszawy, nakreślił ambitne plany przebudowy miasta oraz poprawy jego estetyki. Wiele z nich pozostało, niestety, tylko na papierze, ponieważ

considered important events for the city — the decision to join Warsaw with many of its suburbs, which from April 1916 created with it the so-called Great Warsaw, as well as the appointment of a substitute for Polish power in the form of the Regency Council appointed by the occupants.

11 November 1918 marked a new beginning for Warsaw. It became the capital of the independent Republic of Poland again — Józef Piłsudski took over the supreme command of the Polish army, the composition of Jędrzej Moraczewski's government was slowly forming, and more and more seats of the most important state offices were gradually established.

In the interwar period Warsaw witnessed many important historical events — the first President of independent Poland Gabriel Narutowicz was murdered in the Zachęta building (16 December 1922), and the May Coup also took place there (12—15 May 1926).

In the interwar period, the town was inhabited mainly by Polish and Jewish people, while the percentage of other nationalities was small. In social terms, the inhabitants of Warsaw were very diverse.

Stefan Starzyński, after assuming the post of a forced president of Warsaw, drew up ambitious plans for the reconstruction of the city and the improvement of its aesthetics. Many of them remained, unfortunately, only on paper, because on September 1, 1939 peacetime was over.

Dla Polski i jej stolicy rozpoczynała się wojna. Druga wojna światowa. Ta, w przeciwieństwie do wielkiej wojny, nie ofiarowywała, lecz odbierała Polakom niepodległość.

Od początku wojny Warszawa stała się celem ataków niemieckiego lotnictwa. Od 1 do 6 września obronę Warszawy prowadziła Brygada Pościgowa, pododdziały Ośrodka Obrony Przeciwlotniczej Warszawy i mieszkańcy miasta. 3 września dowódcą obrony miasta został gen. Walerian Czuma, który trzy dni później powierzył prezydentowi stolicy Stefanowi Starzyńskiemu funkcję Komisarza Cywilnego Obrony Warszawy. W dniu 8 września gen. Edward Rydz-Śmigły utworzył Armię „Warszawa”, na czele której stanął gen. Juliusz Rómmel. Tego samego dnia skierował do niego list z wezwaniem do obrony Warszawy „jak długo starczy amunicji i żywności”.

Niemiecki atak na Warszawę rozpoczął się 8 września 1939 r., od strony Ochoty i Woli, ulicami Grójecką i Wolską. Jednakże wobec skuteczności polskiej obrony wkrótce się załamał. Niemcy ponieśli duże straty. Dnia 11 września Naczelnny Wódz gen. Edward Rydz-Śmigły wydał rozkaz bezwzględnej obrony Warszawy. W dniach 13–15 września siły niemieckie okrążyły stolicę Polski.

Po agresji ZSRR na Polskę (17 września 1939), przebywający w okolicach Warszawy Adolf Hitler wydał roz-

The war began for Poland and its capital. The Second World War. Unlike the Great War, this war did not offer Poland independence but instead took it away.

Since the beginning of the war, Warsaw had been the target of German aviation attacks. From September 1 to September 6, Warsaw was defended by the Pursuit Brigade, subdivisions of the Anti-aircraft Defense Center of Warsaw and the residents of the city. On September 3, General Walerian Czuma became the commander of the defense of the city, who three days later entrusted the president of the capital, Stefan Starzyński, with the function of Civil Commissioner for the Defense of Warsaw.

On September 8th, General Edward Rydz-Śmigły created the “Warsaw” Army, headed by General Juliusz Rómmel. On the same day he sent him a letter with a call to defend Warsaw “as long as there was enough food and ammunition”.

The German attack on Warsaw began on September 8, 1939, from the side of Ochota and Wola, through Grójecka and Wolska Streets. However, due to the effectiveness of the Polish defense, the attack broke down. The Germans suffered great losses. On September 11th the Commander-in-Chief General Edward Rydz-Śmigły gave the order of absolute defense of Warsaw. On September 13–15, German forces surrounded the capital of Poland.

After the Soviet invasion of Poland (17 September 1939), Adolf Hitler, who was staying in the vicinity of Warsaw, 5

kaz ostrzału artyleryjskiego Warszawy. Chciał zmusić obrońców miasta do kapitulacji. Gdy to nie nastąpiło, rozpoczęła się eskalacja działań zbrojnych wymierzonych przeciw ludności cywilnej Warszawy. Siły niemieckie dniem i nocą prowadziły ostrzał stolicy przy pomocy ciężkiej artylerii i lotnictwa. Szczególnie ciężkie bombardowania nastąpiły 17 i 23 września. Przygotowania do generalnego szturmu na miasto strona niemiecka rozpoczęła 25 września (ostrzał artyleryjski, dywanowy atak Luftwaffe). Szturm na Warszawę zaczął się dzień później. Okazał się nieskuteczny. Miasto broniło się nadal. Decyzja o kapitulacji została podjęta przez Dowództwo Obrony Warszawy z powodu pogarszającej się sytuacji miasta i jego mieszkańców (brak wody, żywności, środków do walki).

28 września 1939 r. walczące strony podpisały honorowy akt kapitulacji miasta. Do Warszawy wkraczały siły niemieckie. Rozpoczęła się okupacja, a z nią nowy porządek, polityka terroru i okupacyjna codzienność.

gave the order of artillery fire on Warsaw. He wanted to force the city's defenders to surrender. When this did not happen, the escalation of military actions against the civilian population of Warsaw began. German forces, day and night, were firing at the city with the help of heavy artillery and air force. Particularly heavy bombardments took place on 17 and 23 September. Preparations for the general assault on the city started on September 25th (artillery fire, carpet bombing by the Luftwaffe). The assault on Warsaw began a day later. It proved to be ineffective. The defense of the city continued. The decision to surrender was made by the Warsaw Defence Command because of the deteriorating situation of the city and its inhabitants (lack of water, food, means to continue fighting).

On September 28, 1939, the fighting parties signed the honorary act of the capitulation of the city. German forces entered Warsaw. The occupation began, and with it a new order, a policy of terror and everyday life under the occupant.

Prowizoryczna kuchnia uliczna na warszawskiej ulicy
(*A makeshift kitchen on a Warsaw street*), b.d., 72/201/10/112

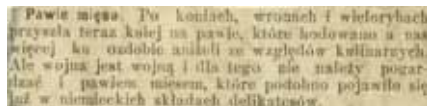
Wojna niemiecko-rosyjska wypowiedziana (*German-Russian war declared*), 1914, „Kurier Warszawski” z 2 sierpnia 1914 r., nr 2, 72/201/10/111

Powitanie Józefa Piłsudskiego na Dworcu Warszawsko-Wiedeńskim w Warszawie (*Welcoming Józef Piłsudski at the Warsaw-Vienna Railway Station in Warsaw*), 12 listopada 1916, 72/201/10/123

W sprawie własności tych, którzy wyjechali do Rosji (*On the ownership of those who went to Russia*), 1915, 72/201/10/111

Artykuł prasowy o konsumpcji pawiego mięsa (*Press article on the consumption of peacock meat*), b.d., 72/201/10/111

Kartki żywnościowe (*Ration cards*), 1916, 72/201/10/112

Ceny środków żywności w kwietniu r. b.

(Ok.) W najbliższym numerze swego organu Statistische Korrespondenz podaje niemiecki urząd statystyczny wykaz cen przeciętnych, płacących w Pirmiech w kwietniu r. b. za najważniejsze i najciekawsze w gospodarstwie domowym używane środki żywności w handlu detalicznym oraz cen maki, strąkowych, ziemniaków, siana i słomy w handlu hurtowym. Podajemy tych cen przeciętnych za 100 kg, z wyjątkiem mąki detalicznej z 50 kg. Ceny detaliczne podane są w prowincji pruskiej (z dzielnic wschodnich): z Królewca, Kłobedy, Tłoczy, Ostrowa, Odleńka, Odrobna, Bydgoszczy, Poznań, Zgorzele, Wrocławia, Ligi, Król. Huty. Podane w wykazie listy odnośne z marca r. b. i z kwietnia r. 1914, dają jasny obraz wzrastającej cieżkości drożyzny. Odnośne płacono w Pirmiech za 1 kilogram (tęgiem):

	kwiecień 1915 r.	marzec 1915 r.	kwiecień 1914 r.
groszek do got.	121,8	114,4	29,8
fasola (biała)	123,3	119,6	44,3
sojowicy	146,4	142,2	53,9
ciemniak. (do got.)	15,2	14,8	7,2
mąka	340,2	331,4	272,9
kasza jęczmień	55,2	54,7	37,3
kasza żytnia	49,8	48,5	28,9
chleba biały (tęgiem)	72,6	73,9	52,4
chleba szarego (tęgiem)			
ciężki (tęgiem)	43,7	43,3	28,1
lekki	117,3	106,3	48,0
ciężki (tęgiem)	335,6	335,4	308,4
lekki (tęgiem)	56,1	55,0	50,1
ciężki (tęgiem)	23,0	22,7	20,3
lekki (tęgiem)	258,7	226,4	142,6
ciężki (tęgiem)	125,3	109,4	50,3
lekki (tęgiem)	114,1	98,2	49,3
ciężki (tęgiem)	107,2	92,1	40,1
lekki (tęgiem)			
ciężki (tęgiem)	3,1	3,1	2,7
lekki (tęgiem)			
ciężki (tęgiem)	124,9	119,9	109,0
lekki (tęgiem)	29,6	25,2	20,6
ciężki (tęgiem)	22,9	23,1	20,9
lekki (tęgiem)	11,7	11,8	7,3
ciężki (tęgiem)	109,8	104,6	99,6

W porównaniu z cenami marcowymi spadły zatem w kwietniu (przeciętnie) tylko ceny bulwy (o niepełną pół feniga za kilogram) i sianka (o 17,7 fen. na kilogram), otrzymały się za tej samej wysokości ceny są i węgla kamiennego, nieznacznie zaś podniosły się ceny ziemniaków, kaszy żytniej, chleba szarego i kaszy. Reszta środków żywności znowu, po części bardzo znacznie, podrożała. W porównaniu z cenami kwietniowymi roku 1914, ceny tegoroczne wykazały bez wyjątku znaczną podwyżkę, dochodzącą aż do przeszło 200 procent. I w handlu hurtowym w kwietniu r. b. w porównaniu z cenami marcowymi, podniosły się znowu ceny maki pszennej, groszku, fasoli, ziemniaków, siana i słomy tylko przeciętna cena maki żytniej spadła o 60 fen. na podw. centnarze. Płaceni bowiem (za 100 kilogramów):

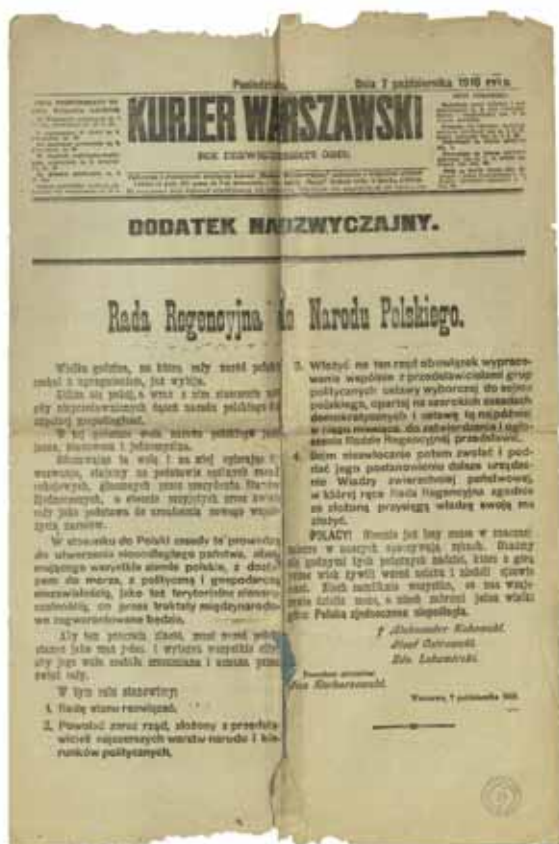

Uroczystości patriotyczne na Rynku Starego Miasta w Warszawie (*The patriotic celebration on the Old Town Square in Warsaw*), 1916, 72/1630/1827

Warszawa — widok z lotu ptaka (*Aerial view of Warsaw*), 1916, 72/2230/5

Ceny żywności w czasie wojny
(*Food prices in time of War*), 1915,
72/201/10/111

Rada Regencyjna do Narodu Polskiego
(Proclamation Regency Council to the Polish
Nation), 1918, „Kurier Warszawski. Dodatek
Nadzwyczajny” z 7 października 1918 r.,
72/201/10/125

Pocztówka satyryczna
„Niemcy opuszczają
Warszawę 1918 r.”
(A satirical postcard
„Germans leave
Warsaw 1918”),
72/201/10/116

Akt proklamacji Królestwa Polskiego przez
cesarza niemieckiego Wilhelma II i cesarza
austriackiego Franciszka Józefa (Act of the
proclamation of the Kingdom of Poland by the
German emperor Wilhelm II and the Austrian
emperor Franz Josef), 1916, „Kurier Warszawski”
z 6 listopada 1916 r., nr 308, 72/201/10/113

Rozbiórka cerkwi Aleksandra Newskiego w Warszawie (*Demolition of the Alexander Nevsky Cathedral in Warsaw, belonging to the Eastern Orthodox Church*), 1924–1926, 72/1630/2017

Pierwszy rząd niepodległej Polski, z Jędrzejem Moraczewskim jako premierem, powołany 18 listopada 1918 r. (*The first government of independent Poland, with Jędrzej Moraczewski as prime minister, appointed on November 18, 1918*), 1918, 72/201/10/123

Pogrzeb prezydenta Gabriela Narutowicza (*Funeral of President Gabriel Narutowicz, December 19, 1922*), 19 grudnia 1922, 72/1630/2016

Most Kierbedzia podczas przewrotu majowego
(*Kierbedź Bridge during the May military coup*), maj 1926,
72/1635/500

Konstytucja marcowa (*The March
Constitution of March 17, 1921*),
17 marca 1921, 72/201/10/143

Przedstawienie w Operze warszawskiej (*Performance in Warsaw Opera*), 1927, 72/1950/140

Wystawa psów rasowych w Warszawie (*Warsaw dog show, interwar period*), dwudziestolecie międzywojenne, 72/1950/298

Wyścig kolarski na Dynasach (*Cycling race on Dynasy, interwar period*), dwudziestolecie międzywojenne, 72/1635/1761

Żołnierze niemieccy w wagonie, na którym można dojrzeć napis:
Warschau-Paris-London (German soldiers in a carriage on which you can see the
inscription: Warsaw-Paris-London), 1939, 72/3187/0/-/189

Niemcy podstępnie zaatakowali Polskę

Odezwa P. Prezydenta Rzeczypospolitej:

Obywatele Rzeczypospolitej!

Prezydent II. P. Ignacy Mościcki

Nazywając się odwołaniem do
naszemu, i niejednemu z nas, w tym czasie
zawołania: „Boga i historię”.

W tej chwili, dla naszej sprawy, nie
do wszystkich obywateli państwa
w głębokim przekonaniu, że cały
Naród w obronie swojej Wolności,
Niepodległości i honoru, stoi się do-
kłada Wódz Naczelny i all zbroj-
nych, oraz do godną odpowiedź na-
pastnikowi, jak to się już nieraz działo
w historii stosunków polsko - niemie-
ckich.

Cały Naród Polski, pobłogosławiony
razem Boga, w walce o swoją świętą
i słuszną sprawę, zjednoczony z or-
mami, pójdzie ramię przy ramieniu do
boju i pełnego zwycięstwa.

(—) Ignacy Mościcki
Prezydent Rzeczypospolitej

Warszawa, dn. 1 września 1939 r.

Wódz Naczelny marjański (Władysław Marjański)

Niemcy zaatakowali wojska polskie

Próba nalotów na miasta polskie

Polska Agencja Telegraficzna donosi:

O święcie dnia 1 września 1939 r., siły
zbrojne Niemiec rozpoczęły wojenną
działalność przeciw Polsce.
Przekroczenie granicy pol-
skiej w szeregu miejscowości: rów-
no ze strony Prus Wschodnich, jak
i Rzeczy Niemieckiej. Wojska nie-

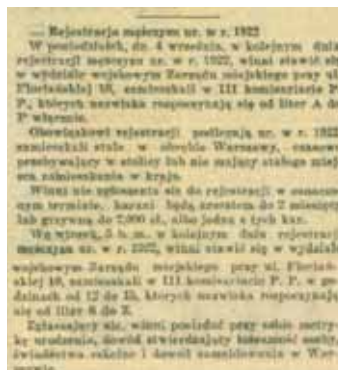
mieckie zaatakowały garnizon polski
na Westerplatte, który odparł atak.
Niemieckie lotnictwo dokonało szere-
gu nalotów na Kraków, miasta ślą-
skie, Częstochowę, Tarnobrzeg, Puck i Grod-
no, przy czym przeprowadzono szereg
bombardowań.

Podstępna napadła w kilka
godzin potem, gdy ambasador polski
w Berlinie zawiadomił rząd Niemcy
o niezgodnym stanowisku rządu pol-
skiego do wysiłków rządu brytyjskie-
go, mających na celu utrzymanie po-
koju. Bezprzekładna w szereg brutalno-
ści forma agresji spotkała się ze zdecyd-
owaną wolą całego narodu polskie-
go, który będzie bronił swojej wolności,
praw i honoru aż do końca.

Niemcy podstępnie zaatakowali Polskę. Odezwa P. Prezydenta Rzeczypospolitej (The Germans insidiously attacked Poland. Appeal from the President of the Republic of Poland), „Kurier Warszawski” z 1 września 1939 r., nr 241, ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

Zarządzenie Rady Ministrów
o stanie wyjątkowym (*Regulation
of the Council of Ministers on
the state of emergency*), „Kurier
Warszawski” z 1 września 1939
r., nr 241, ze zbiorów Archiwum
Państwowego w Warszawie

Rejestracja mężczyzn ur.
w r. 1922 (*Registration of
men born in 1922*), „Kurier
Warszawski” z 1 września
1939 r., nr 241, ze zbiorów
Archiwum Państwowego
w Warszawie

Czytelnicy „Kuriera Warszawskiego”
na Fundusz Obrony Narodowej
(*Readers of the “Warsaw Courier” for
the National Defense Fund*), „Kurier
Warszawski” z 1 września 1939 r.,
nr 241, ze zbiorów Archiwum
Państwowego w Warszawie

Rowy przeciwlotnicze
w Ogrodzie
Kraśińskich
w Warszawie
(*Anti-aircraft ditches in
the Kraśinski Garden
in Warsaw*), 1939,
2/3187/0/-/4

Wejście do budynku
zabezpieczone
workami z piaskiem
(*The entrance to the
building secured with
sandbags*), 1939, fot.
NN, 72/1620/0/-/169

Stefan Starzyński — komisaryczny prezydent Warszawy (tj. mianowany przez rząd, a nie wybrany przez Radę Miasta), przewodniczący Komitetu Obywatelskiego w czasie obrony Warszawy w 1939 r., komisarz cywilny przy Dowództwie Obrony Warszawy, zamordowany w obozie w Dachau (*Stefan Starzyński — Commissary President of Warsaw (i.e. appointed by the government, not elected by the City Council), chairman of the Citizens' Committee during the defense of Warsaw in 1939, Civil Commissioner at the Command of Defense of Warsaw, murdered in the Dachau camp*), 1935, 72/1950/831

Odezwa do mieszkańców Warszawy, rozplakatowana
wieczorem 5 września 1939 roku, i podana w prasie
stołecznej 6 tegoż miesiąca.

Obywatele !

Gdy stolica przeżywa chwile wielkie i ważne, jest rzeczą konieczną, aby w mieście panował spokój, ład i porządek.

Bezpieczeństwo mieszkańców, zachowanie spokoju, ochrona ich mienia i utrzymanie należytej postawy w obliczu niebezpieczeństw wojennych, oto zadania dnia dzisiejszego, stojące przed każdym z nas.

Aby zadanie to spełnione było należyście, powołuje się w dniu 5 września 1939 roku organizację Straży Obywatelskiej, której powierzone zostały funkcje zapewniające wykonanie i utrzymanie powyższych zadań.

Straż Obywatelska, jako organizacja społeczna, mająca współdziałać z organami bezpieczeństwa i spełniać ich rozszerzone zadania, winna spotkać się z najlepszym zrozumieniem i całkowitą pomocą ludności m.st. Warszawy.

Członkom Straży Obywatelskiej należy nieść w każdej potrzebie pomoc i współdziałać z nią tak, aby trudne swe obowiązki wykonać mogła z największą korzyścią dla ludności stolicy.

Obywatele! Wypróbowany patriotyzm i dyscyplina mieszkańców Warszawy, stanowi najlepszą rękojmię, że Straż Obywatelska spełni powierzone jej zadania.

Komendant Główny
Straży Obywatelskiej
/-/Janusz Regulski

Prezydent m.st. Warszawy
/-/Stefan Starzyński

„Odezwa do mieszkańców Warszawy rozplakatowana wieczorem 5 września i podana w prasie stołecznej 6 tegoż miesiąca”, podpisana przez Janusza Regulskiego, komendanta głównego Straży Obywatelskiej, oraz Stefana Starzyńskiego, prezydenta m.st. Warszawy (*“An appeal to the inhabitants of Warsaw, posted on the evening of September 5 and published in the capital press on the same month,” signed by Janusz Regulski, Chief Commander of the Citizens’ Guard, and Stefan Starzyński, President of the Capital City Warsaw*), 5 września 1939, 72/204/320, k. 29

„Do broni. Zwarci i zjednoczeni zwyciężymy wroga” — plakat na ścianie budynku (*“To arms. Close-ranked and united we will win the enemy.”* — poster on the wall of the building), 1939, 72/3187/0/-/77

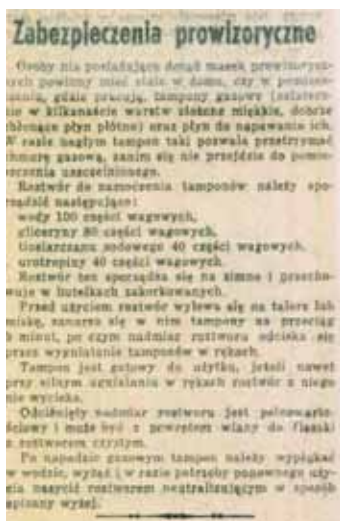
Rozkaz Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy z 14 września 1939 r. dotyczący organizacji Urzędu Komisarza Cywilnego i łączności z czynnikami Służby Społecznej (*Order of the Civil Commissioner at the Command of Defense of Warsaw of September 14, 1939 regarding the organization of the Office of the Civil Commissioner and communication with Social Service agents*), 14 września 1939, 72/1293/1

Porzucony polski samochód pancerny wz. 34 (*Abandoned Polish armored car wz. 34*), 1939, 72/3187/0/-/171

Żołnierze niemieccy w lesie (*German soldiers in the forest*), 1939, 72/3187/0/-/208

Zabezpieczenia prowizoryczne (*Provisional safeguards*), „Kurier Warszawski” z 1 września 1939 r., nr 241, ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

Obrona przeciwlotnicza (*Anti-aircraft defense*), „Kurier Warszawski” z 1 września 1939 r., nr 241, ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

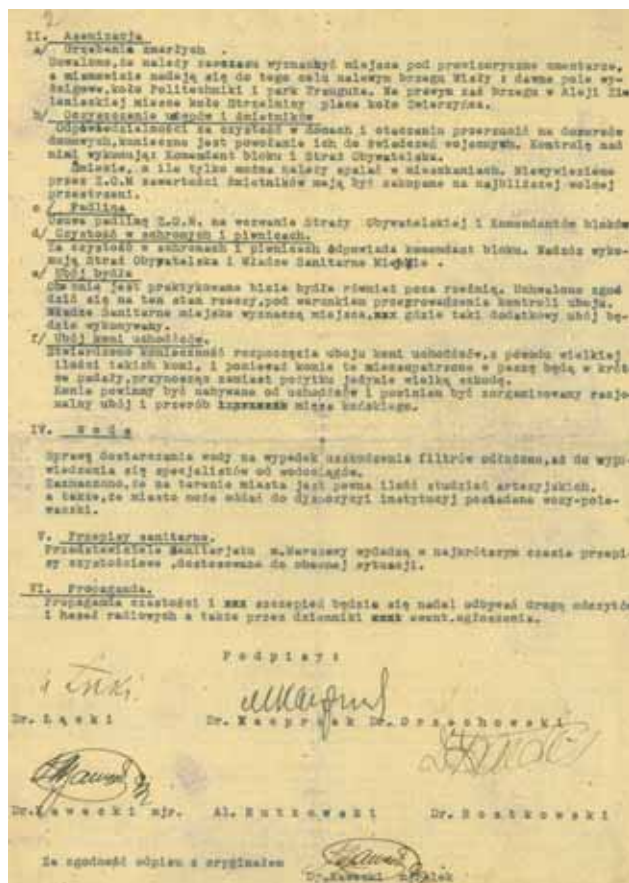
Przygotowania Warszawy do obrony
(*Warsaw is preparing for defence*), 1939,
72/3187/0/-/285

Końska padlina w przydrożnym
rowie — skutki działań
wojennych (*Horse carcass in
a roadside ditch — the effects of
warfare*), 1939, 72/3187/0/-/295

Mężczyzna stojący przy grobie żołnierskim (mundur na krzyżu), na skwerku przed kościołem św. Karola Boromeusza przy ulicy Chłodnej w Warszawie
(*A man standing at a soldier's grave (uniform on the cross), in a square in front of the Church of St. Karol Boromeusz at Chłodna Street in Warsaw*), 1939, 72/3187/0/-/8

26

Pomieszczenia zabezpieczające przed bombami burzącymi
(*Protective rooms against explosive bombs*), „Kurier Warszawski” z 1 września 1939 r., nr 241, ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

„Pamiętaj o żołnierzu. Opiekuj się jego rodziną” — plakat propagandowy na murze budynku (“Remember the soldier. Look after his family” — propaganda poster on the building wall), 1939, 72/3187/0/-/79

„Wara” — plakat propagandowy naklejony na ścianie domu (“Stay the hell out” — propaganda poster stuck on the wall of the house), 72/3187/0/-/80

Padłe konie na ulicach Warszawy — skutek bombardowań i ostrzeliwania miasta przez siły niemieckie (*Dead sleigh horses on the streets of Warsaw — the result of bombing and shelling the city by German forces*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/22

Porzucony samochód wśród gruzowiska ulicy, w tle zniszczona fabryka Spiessa w Warszawie (*An abandoned car among the rubble on a street, in the background the destroyed Spiess factory in Warsaw*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/141

Groby przed kościołem
św. Aleksandra na placu
Trzech Krzyży (*Graves
in front of the Church of
St. Aleksander on Trzech
Krzyży Square*), ok. 1939,
fot. NN, 72/1620/0/-/165

OBYWATELE!

Miasto nasze zostało doszczętnie zniszczone. Zepsucie wodociągów pozbawiło ludności wody, bez której żyć nie można. Również brak żywności daje się poważnie odczuwać.

Dowódca Armii Gen. Dyw. Rómmel, mając na względzie położenie ludności, z ciężkim sercem postanowił w tej sytuacji zaniechać dalszej obrony Stolicy.

W tych warunkach ustaje zlecona mi rola Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy, natomiast w związku ze zniszczeniem miasta i z warunkami bytu ludności wzmagają się zadania moje jako prezydenta miasta.

Obywatele! Dziękuję Wam sercem całym za zaufanie, jakim darzyliście mnie przez cały czas obrony. Dziękuję Wam za to, żeście posłuszni moim wezwaniom spełniali wytrwale i ofiarnie wszystkie swoje codzienne obowiązki, utrzymując w ten sposób życie nasze pomimo tak trudnych warunków.

Bezmiar bohaterstwa i ofiary wykazała ludność Stolicy. Historia oceni należycie to poświęcenie, które nakazało nam trwać na posterunkach do ostatka.

Musicie nadal pracować i w codziennym trudzie normować życie oraz rozpocząć odbudowę miasta.

Wspólnym wysiłkiem Zarządu Miejskiego i Komitetu Obywatelskiego, oraz całej ludności — zadanie to musi być wykonane.

Niech żyje Polska i jej Stolica — Warszawa!

ST. STARZYŃSKI

Mjr. rezerwy
Prezydent Miasta.

Odezwa Stefana
Starzyńskiego,
prezydenta Warszawy,
do mieszkańców miasta
(*Appeal from Stefan
Starzyński, President
of Warsaw, to the city's
residents*), 28 września
1939, 72/201/2357,
k. 83

Mieszkańcy Warszawy!

Rząd Warszawy uczynił miasto terenem walk i pozbawił je charakteru miasta otwartego. Wasze dowództwo wojskowe kazało nie tylko ostrzeliwać miasto artylerią ciężką, lecz wzywało Was także do składowania barykad na każdej ulicy i do stawiania jak najbardziej stanowczego oporu wojskom niemieckim. Wzywaniem, aby ludność cywilna z bronią w ręku stawiała opór wojskom niemieckim i tym samym prowadziła wojnę skrytobójczą, złamał Wasz rząd prawa międzynarodowe. Ponieważ część ludności warszawskiej postąpiła według tego wzywania, stała się Warszawa terenem walk. Pomimo to zostały dotychczas — stosownie do rozkazów Führera — skomłardowane tylko dzielnice wojskowo ważne ze względów wojskowych, jak dworzec, lotniska, hamulce i ważniejsze arterie komunikacyjne, jak też dzielnice miejskie, w których znajdują się bazy wojskowe. Wobec tego będą się od komendanta wojskowego Warszawy on następuję:

1. w przeciągu 12 godzin należy przekazać miasto bez dalszej walki wojskom niemieckim, które otoczyły Warszawę.
2. Wojska polskie w Warszawie poddać się muszą w tym samym czasie dowódcom niemieckim.
3. Jeżeli usłucha się tego wzywania, należy donieść o tym niemieckim dowódcy wojskowemu.
4. Jeżeli nie usłucha się tego wzywania, to ludność cywilna ma 12 godzin czasu, aby opuścić teren miasta drogami w kierunku Świdry i Górnika. Po upływie tych 12 godzin cały teren miasta Warszawy uważać się będzie w tym wypadku jako teren walki, co pociągnie za sobą odpowiednie skutki. Okres 12-godzinny rozpoczyna się w momencie zrzucenia tej ulotki.

Ważenie
23 września
1939.

Odezwa niemiecka do mieszkańców Warszawy informująca o żądaniu skierowanym do Komendanta Wojskowego Warszawy, by w ciągu 12 godzin przekazał miasto wojskom niemieckim, a oddziały polskie walczące w Warszawie poddały się (*German appeal to the inhabitants of Warsaw informing about the request addressed to the Warsaw Military Commander that within 12 hours he would hand over the city to German troops and that the Polish troops fighting in Warsaw would surrender*), 1939, 72/204/0/1.4.1/242

Do żołnierzy i ludności m. Warszawy!

Armia Poznańska i armia Pomorska są zniszczone w krwawej walce nad Bzurą, nie macie więc żadnej nadziei na odsiecz.

Wszelki dalszy rozlew krwi jest
celowy!

Chcemy zawrzeć z wami pokój.
Dla usunięcia szkód wojny potrzebujecie każdego z was, wszystko jedno, czy to mężczyzna czy kobieta, aby na nowo odbudować kraj pod nowym, a rozsądnym rządem.

Złóżcie oręż!

Jeśli przejście z podniesionymi rękami linię naszą, otrzymacie wyżywienie. Po załatwieniu formalności co do osoby, każdy będzie mógł powrócić do domu.

„Do żołnierzy i ludności miasta Warszawy!” Dowództwo wojsk niemieckich wzywa żołnierzy i ludność miasta Warszawy do poddania się i złożenia broni /po rozbiciu Armii „Poznań” i Armii „Pomorze” w bitwie nad Bzurą w dniach 9–18 września 1939 r. (“To the soldiers and the population of the city of Warsaw!”. The command of German troops calls on the soldiers and the population of the city of Warsaw to surrender and lay down their arms / after the breakup of the “Poznań” Army and the “Pomerania” Army at the Battle of Bzura on September 9–18, 1939), 72/204/0/1.4.1/240

Obywatele Warszawy!

Rozpoczyna się atak na twierdzę. Odpowiedzialność za to ponosi Wasze dowództwo, które odrzuciło propozycję kapitulacji. Podczas działań wojennych, które obecnie wybuchły, wykluczonym jest wymarsz przez linię bojową w kierunku zachodnim.

I dziś jeszcze nie prowadzimy żadnej walki z niewojskowymi, kobietami i dziećmi — **udajcie się więc do Pragi, aby ratować Wasze życie!**

Żołnierze!

Opór Wasz nie ma sensu. Czcimy dzielność i męstwo, jednak to, co Wasz dowódca od Was wymaga, jest zbrodnią wobec Waszych rodzin, żon i dzieci!

Poddajcie się! Po kapitulacji i rozbrojeniu żołnierze mogą się udać do domu. Oficerom pozostawia się szable.

Zaniechajcie walki i będzie pokój!

Dowództwo wojsk niemieckich informuje o rozpoczęciu ataku na Warszawę oraz wzywa żołnierzy polskich do poddania się (*The command of German troops informs about the beginning of the attack on Warsaw and calls on Polish soldiers to surrender*), 1939, 72/204/0/1.4.1/239

Warszawiacy przy grobach na tymczasowym cmentarzu przed kościołem św. Karola Boromeusza przy ulicy Chłodnej (*Varsovians at the graves at the temporary cemetery in front of the Church of St. Karol Boromeusz at Chłodna Street*), 1939, 72/3187/0/-/9

Zbombardowana
ulica Świętokrzyska
(róg Mazowieckiej)
— w jednym z okien
kamienicy widoczna
amerykańska flaga
(*Bombed Świętokrzyska
Street (corner of
Mazowiecka) — an
American flag is visible
in one of the tenement
windows*), 1939, fot. NN,
72/1620/0/-/73

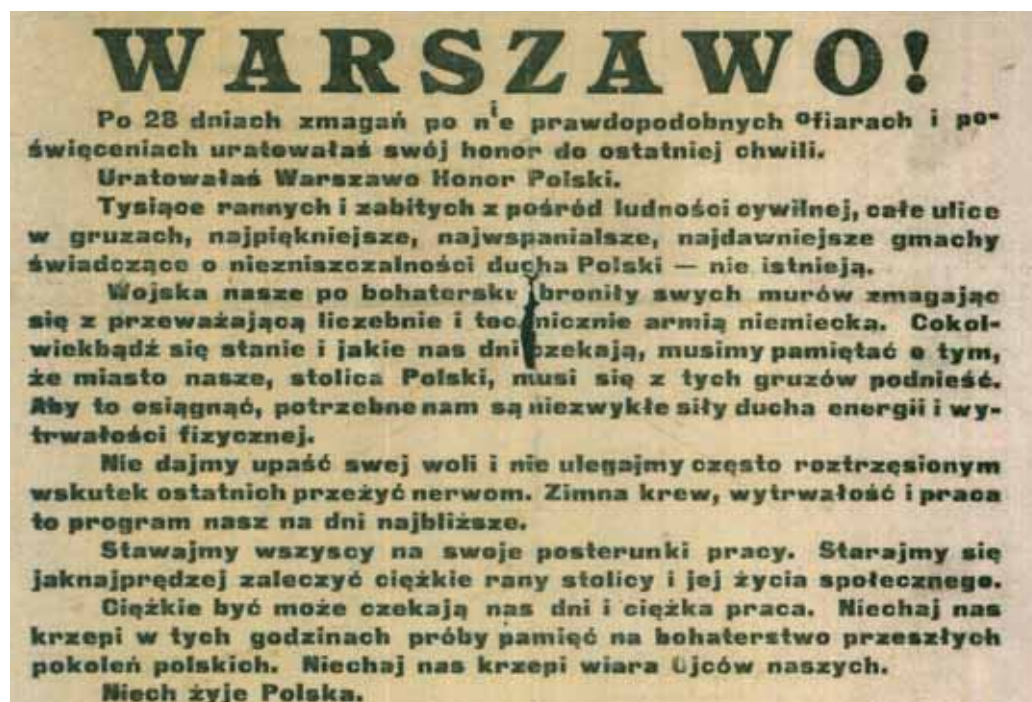
Zbombardowany Nowy Świat (*Bombed New World*),
1939, fot. NN, 72/1620/0/-/168

Wrzesień 1939 r. — Warszawa broni się i głoduje...
Ratunkiem jest mięso koni zabitych przez bomby
na placu Krasińskich (*September 1939 — Warsaw
defends itself and starves ... The salvation is the meat of
horses killed by bombs on Krasiński Square*),
fot. NN, 72/1620/0/-/23

Ostatnie dni na froncie (*The last days on the front*), „Kurier Warszawski” z 28 września 1939 r., ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

Warszawo! (*Warsaw!*), „Kurier Warszawski” z 1 września 1939 r., nr 241, ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

Niemcy w Warszawie —
kolumna żołnierzy niemieckich
na Marszałkowskiej przy
Chmielnej (*Germany in Warsaw
— a column of German soldiers
on Marszałkowska Street, near
Chmielna Street*), 2 października
1939, fot. NN, 72/1620/0/-/15

Adolf Hitler
przed pałacem
Brühla (*Adolf
Hitler in front of
the Brühl Palace*),
5 października
1939, fot. NN,
72/1620/0/-/151

Uzbrojenie polskie zgromadzone po kapitulacji Warszawy (*Weapons, rifles, helmets and bayonets assembled by Polish soldiers after the capitulation of Warsaw*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/180, 72/1620/0/-/182, 72/1620/0/-/181

Warszawa swoją bohaterską postawą wobec wroga stała się dla świata przykładem spełnienia najcięższego obowiązku. Pierwsza odważyła się stawić opór najeźdźcy i w ciągu czterech tygodni walczyła do ostatnich sił i możliwości. Wyszła z tej nierównej walki okaleczona i nieludzko zniszczona. Tak długotrwała obrona stolicy w warunkach zupełnego braku równowagi sił mogła mieć miejsce tylko dzięki wytrwałości i wysiłkom obronnym jej mieszkańców. Zapłacili z nią wysoką cenę — zginęło ok. 25 tys. cywilów, rannych zostało ok. 50 tys. osób cywilnych i żołnierzy. Zniszczeniu uległo 12 proc. budynków, w tym wiele zabytkowych. Straty materialne przekroczyły 3 mld przedwojennych zł.

Warsaw with its heroic attitude towards the enemy became for the world an example of the fulfillment of the heaviest duties. As the first dared to resist the invaders and within four weeks she fought to the last strength and possibilities. She emerged from this unequal battle, mutilated and inhumanly destroyed. Such a long-lasting defence of the capital in conditions of complete imbalance could only take place thanks to the persistence and defense efforts of its inhabitants. They paid a high price with her — around 25,000 civilians were killed, about 50,000 civilians and soldiers were injured. 12 percent buildings were destroyed, including many historic ones. Material losses exceeded 3 billion pre-war Polish zlotys.

Plac Zamkowy (widok od strony kościoła św. Anny) — ruiny zniszczonych budynków, w głębi widoczna Kolumna Zygmunta i narożna kamienica na Piwnej (*Castle Square — view from the side of St. Anne's Church; ruins of destroyed buildings, Sigismund's Column and corner tenement house at Piwna Street visible in the background*), październik 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/88

Staromiejskie ruiny —
widok z Krakowskiego
Przedmieścia
(*Old-town ruins —
view from Krakowskie
Przedmieście*), 1939,
fot. NN, 72/1620/0/-/

Wypalone ruiny
Zamku Królewskiego
w Warszawie (*Burned
ruins of the Royal
Castle in Warsaw*),
1939, fot. NN,
72/1620/0/-/76

Ulica Rynkowa
(*Rynkowa Street*),
wrzesień 1939, fot.
NN, 72/1620/0/-/177

42 Krakowskie Przedmieście — skutki bombardowań niemieckich
(*Krakowskie Przedmieście — the effects of German bombings*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/167

Stary budynek warszawskiego Dworca Głównego (*Old building of the Warsaw Main Station*), wrzesień 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/173

Warszawski plac Żelaznej Bramy (*Warsaw's Iron Gate Square*), wrzesień 1939,, fot. NN, 72/1620/0/-/175

Ulica Marszałkowska przy Alejach Jerozolimskich (*Marszałkowska Street, near Aleje Jerozolimskie Street*), wrzesień 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/174

Pomnik Jana Kilińskiego
na placu Krasińskich
(*Monument of Jan Kiliński
on Krasiński Square*), 1939,
fot. NN, 72/1620/0/-/127

Zbombardowane domy przy placu Napoleona
(obecnie pl. Powstańców Warszawy)
(*Bombed houses at Napoleon Square, currently
Powstańców Warszawy Square*), 1939,
fot. NN, 72/1620/0/-/135

Ruiny pałacu Lubomirskich, (*Ruins of the Lubomirski Palace, September/October 1939*), wrzesień/październik 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/83

Marszałkowska po ustaniu działań wojennych w wojnie obronnej 1939 r. (*Marszałkowska Street after the cessation of hostilities in the defensive war of 1939*), fot. NN, 1939, 72/1620/0/-/19

Gruzowisko na ulicach w okolicy gmachu Dworca Głównego (*Rubble on the streets around the Main Station*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/18

NO WY CENA 20 groszy 10 fenigów

KURIER WARSZAWSKI

Warszawa, piątek 27 października 1939 r.

Nr. 15.

Zajęcie obszarów polskich Generalnym Gubernatorstwem

Z DNIA 15 PAŹDZIERNIKA NA ZAJĘTYCH OBSZARACH POLSKICH USTALIŁ ZARZĄD WYKONAWCZY, POD KIERUNKIEM ZARZĄDZAJĄCEGO, GENERALNE GUBERNATORSTWO, NA CZELI KTÓREGO JAKO GENERALNY GUBERNATOR STANISŁAW FOMBAK, PRZEZ KANCELARZA (HITLERA), DOTYCH CZASOWY NACZELNIK REZERWY STRAŻY PRZY GŁÓWNYM DOKŁADZEM NA WSKAZANIE (HITLER), MINISTR RZESZY DR FRANK.

MIEDZYMIŁA LUDZKOWA MINISTRA DR. FRANKA, PRZEWYJAJĄCEGO OBECNE JĘZYKIE W 100% WRAZ Z CZŁONKAMI SWOICH SZTAŃ (HITLER, DR. BODER, JAK BYĆCĄ, KRAKOW, ZARZĄD WYKONAWCZY, REZERWY STRAŻY ZADANE, DZIEJE OBECNE CZYNNOŚCI MINISTROWI GENERALNEGO GUBERNATORSTWA, JAKO WYKONAWCZY W SPECJALNE PERNOMOCNICTWA WŁADZY, KTÓREJ ZADANIEM PRZEZ WYKONAWCZĄ BODER PODWYKAZAŁ WYKONAWCZĄ STRAŻĄ, WYKONAWCZĄ ZE WYKONAWCZĄ BODER NA WSKAZANIE Z POTĘŻNĄ REZERWĄ.

WYKONAWCZĄ ZAJĘTYCH OBSZARÓW WŁADZĄ WYKONAWCZĄ BODER WYKONAWCZĄ W REZERWIE STRAŻY PRZY GŁÓWNYM DOKŁADZEM NA WSKAZANIE (HITLER).

Wskazanie niemieckiego zła generalnego

Dnia 25 października

zajętych obszarów polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

na obszarach polskich

Proklamacja Gubernatora Generalnego

Führer i Kanclerz Rzeszy Niemieckiej, Adolf Hitler, powierzył mi rozporządzeniem z dnia 12 października 1939 r. z ważnością od 26 października 1939 r. zarząd generalnego gubernatorstwa na zajętych obszarach polskich.

Z utworzeniem Gubernii Generalnej obecnie, po przeprowadzeniu wojennego zabezpieczenia obszarów polskich w zakresie niemieckiego obszaru zainteresowań, zakończony został epizod historyczny, za który odpowiedzialność ponosić muszą zarówno zasłona kilka rządów byłego kraju polskiego, jak też obłudni podlegacze wojenni w Anglii. Oddziały armii niemieckiej przywróciły porządek na obszarach polskich. Ponowne zagrożenie pokoju europejskiego, przez nieuzasadnione żądania tworzenia państwa, który powstał ognis z woli wersalskiego traktatu, przemocy i który więcej się nie odrzucił, zostało tym samym usunięte raz na zawsze.

Polacy i Polki!

Führer polecił mi jako Gubernatorowi Generalnemu dla zajętych obszarów polskich dbać we formie stanowczej o to,

aby w przyszłości zapewniony był w tym kraju stan pokoju i aby się organicznie rozwinęły sąsiedztwo Polaków do potężnego mocarstwa światowego narodu niemieckiego.

Życie wasze wieść możecie wierni i dawnie dawną zachowanym obyczajom. Waszą narodową odrębność polską będzie wam wolno zachować we wszystkich objawach życia zbiorowego. Atoli kraj zniszczony doszczętnie wskutek zbrodniczej działalności Waszych dotychczasowych władców wymaga najbardziej stanowczej organizacyjnej Waszej współpracy. Uwolnieni od przymusu awanturniczej polityki Waszej intelektualnej warstwy rządzącej, pod potężną ochroną Wielkiej Rzeszy Niemieckiej, spełniając powszechny obowiązek pracy — służąc będziecie tamu celowi w miarę sił Waszych.

Dla podlegających politycznych, hien gospodarczych i wyzyskiwaczy żydowskich nie będzie natomiast miejsca w obszarze stojącym pod zwierzchnictwem niemieckim.

Wszelkie próby oporu przeciwko wydanym rozporządzeniom oraz przeciwko spokojowi i porządkowi na obszarach polskich ukarowane będą bezwzględnie surowością przy pomocy potężnego oręża Wielkiej Rzeszy Niemieckiej. Każdy podlegający się sprawiedliwym rozstrzygnięciom naszej Rzeszy, odpowiedzialny w zupełności. Wszelkim zwycięstwem życiowym, będzie mógł pracować spokojnie. Zarządzenia nasze uwolnią Was od wielu okropnych bólek i niedomagań, jako następstw niesłychanej gospodarki Waszych dotychczasowych władców, wskutek których dziś jeszcze cierpieć musicie.

**Gubernator Generalny
dla zajętych obszarów polskich
FRANK**

Proklamacja
Gubernatora
Generalnego
(Proclamation
of the Governor
General), „Nowy
Kurier Warszawski”
z 27 października
1939 r., nr 15, ze
zbiorów Archiwum
Państwowego
w Warszawie

Dr Ludwig Fischer, gubernator dystryktu warszawskiego Generalnego Gubernatorstwa, w otoczeniu wyższych oficerów niemieckich (*Dr Ludwig Fischer, Governor of the Warsaw District of the General Government, surrounded by senior German officers*), b.d., fot. NN, 72/1620/0/-/154

Niemcy w Warszawie (*Germans in Warsaw*), 1939, 72/2230/0/6, k. 20

Obwieszczenie (jako plakat na murze) Naczelnego Dowódcy Armii Niemieckiej Walthera von Brauchitscha (*Announcement, as a poster on the wall, of the Commander-in-Chief of the German Army Walther von Brauchitsch*), 1939, 72/3187/0/-/76

DZIENNIK URZĘDOWY MIASTA STOŁ. WARSZAWY

Nr 1

8 PAŹDZIERNIK 1939 R.

CENA 40 gr.

Naczelnego Dowódcy Armii Niemieckiej
von Brauchitscha.

Obywatele!

Na rozkaz Wodza, Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych wmaszerowały wojska niemieckie do kraju waszego.

Na terytoriach zajętych przez wojska niemieckie władzę wykonawczą przejęli poszczególni dowódcy armii.

Rozkazom i rozporządzeniom głównodowodzących, oraz wszystkich niemieckich władz wojskowych należy się bezwarunkowo podporządkować.

Niemiecka zbrojna moc nie uważa obywateli za wrogów. Wszelkie prawa międzynarodowe będą przestrzegane.

Gospodarstwo kraju i administracja publiczna ponoszą nadal czynne, lub zostaną wznowione.

Porzucenie pracy jest wzbronionym; opór bierny i sabotaż wszelkiego rodzaju uważane będą za wrogą działalność wobec armii niemieckiej. Wystąpienia tego rodzaju zwalczane będą wszelkimi środkami.

Niechaj każdy przestrzega danych rozkazów, które służą dla dobra jednostki i ogółu.

Naczelný Dowódca Armii Niemieckiej
von Brauchitsch.

OBWIESZCZENIE

Głównego Dowódcy wkraczającej Armii
Niemieckiej.

Główny Dowódca wkraczającej armii niemieckiej, sprawując z ramienia Naczelnego Wodza Wojsk Niemieckich władzę wykonawczą na obszarze zajętych przez swe wojska, rozporządza:

1. Ludność musi zachować zupełny spokój. Wszyscy polscy urzędnicy są zobowiązani nadą pełnić swą służbę. Wszelkie porzucenie lub odmówienie pracy uważa się za sabotaż.

2. Rozporządzenia niemieckich władz wojskowych oraz urzędników szefa administracji cywilnej działających z polecenia Głównego Dowódcy armii muszą być wykonane bezwarunkowo.

3. Wszelkie usiłowania stawiania oporu biernego zostaną bezwzględnie przytłumione. Każdego, kto dokona aktów sabotażu lub zamachów na żołnierzy i urzędników niemieckich, spotka kara śmierci. Ta sama kara spotka wszystkich, którzyby usiłowali zagrozić w jakikolwiek sposób życiu lub mieniu swych niemieckich współobywateli. Podstępnych skrytobójców lub partyzantów spotka kara śmierci.

4. Wszelką broń palną (włącznie z bronią myśliwską) z przynależną amunicją oraz wszelkie zapasy materiału wybuchowego należy oddać niezwłocznie najbliższej niemieckiej komendzie wojskowej lub posterunkowi policji niemieckiej. Burmistrz, wójtowie i sołtysi

Ludwig Leist, kierownik wydziału administracji niemieckiej w Warszawie (październik 1939–marzec 1940), a następnie pełnomocnik gubernatora Hansa Franka jako starosta miejski Warszawy (marzec 1940–31 lipca 1944) (*Ludwig Leist, head of the German Administration Department in Warsaw (October 1939–March 1940), and then the plenipotentiary of Governor Hans Frank as the City Governor of Warsaw (March 1940–31 July 1944)*), fot. NN, 72/1620/0/-/153

Odezwa Naczelnego Dowódcy Armii Niemieckiej von Brauchitscha (*Appeal of the Supreme Commander of the German Army von Brauchitsch*), „Dziennik Urzędowy Miasta Stoł. Warszawy” z 8 października 1939 r., nr 1, 72/2011/353, k. 1

Obwieszczenie Głównego Dowódcy wkraczającej Armii Niemieckiej (*Announcement of the Chief Commander of the invading German Army*), „Dziennik Urzędowy Miasta Stoł. Warszawy” z 8 października 1939 r., nr 1, 72/2011/353, k. 1

OGŁOSZENIE
PREZYDENTA MIASTA
z dnia 29 września 1939 r.
do pracowników Miejskich.

Wszyscy miejscy pracownicy natychmiast
mają się zgłosić do swej pracy.

(—) Starzyński
Prezydent Miasta.

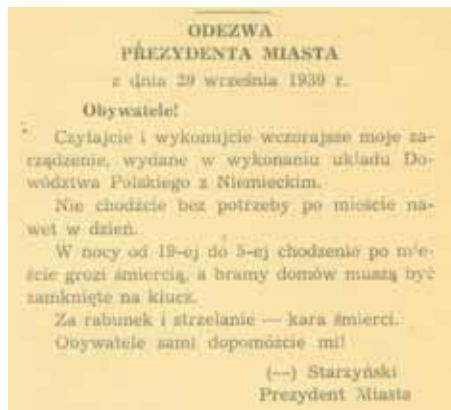
Ogłoszenie prezydenta miasta Stefana Starzyńskiego do pracowników miejskich wzywające ich do natychmiastowego zgłoszenia się do pracy, 29 września 1939 (*Announcement of the President of the City of Warsaw Stefan Starzyński to city workers calling for them to immediately report to work, September 29, 1939*), „Dziennik Urzędowy Miasta Stoł. Warszawy” z 8 października 1939 r., nr 1, 72/2011/353, k. 2 v.

Okupacyjna Świętokrzyska (*Świętokrzyska Street during the German occupation*), ok. 1939, 72/2230/0/6

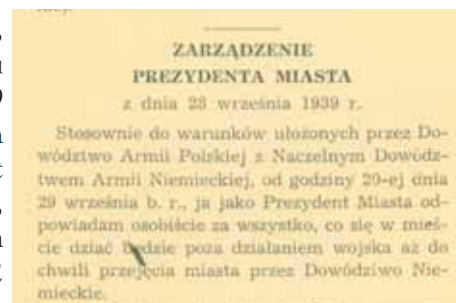

Zniszczony budynek ambasady włoskiej przy placu Dąbrowskiego w Warszawie, przed gmachem widoczny grób (Destroyed building of the Italian embassy at Dąbrowski Square in Warsaw, visible grave in front of the building), 1939, 72/3187/0/-/12

Odezwa prezydenta miasta Stefana Starzyńskiego z 29 września 1939 r. skierowana do mieszkańców stolicy z wezwaniem do wykonywania zarządzenia z 28 września, wydanego w związku z wykonywaniem układu zawartego przez Dowództwo Polskie z Niemieckim (*Appeal of the President of the City of Warsaw Stefan Starzyński from September 29, 1939 addressed to residents of the capital with a call to execute the ordinance of September 28, issued in connection with the implementation of the agreement concluded by the Polish Command with the German*), „Dziennik Urzędowy Miasta Stoł. Warszawy” z 8 października 1939 r., nr 1, 72/2011/353, k. 2v.

Zarządzenie prezydenta miasta Stefana Starzyńskiego, ustalające reguły funkcjonowania miasta do momentu przejścia go przez dowództwo niemieckie, 28 września 1939 (*Ordinance of the President of the City of Warsaw Stefan Starzyński, establishing the rules for the city's operation until it was taken over by the German Command, 28 September 1939*), „Dziennik Urzędowy Miasta Stoł. Warszawy” z 8 października 1939 r., nr 1, 72/2011/353, k. 2

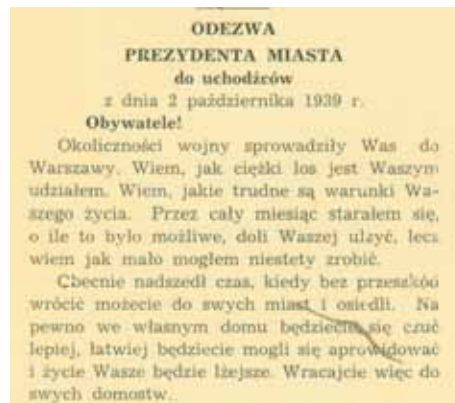

Dzieci przyglądające się niemieckiemu żołnierzowi stojącemu na warcie przed szpitalem lub punktem sanitarnym (*Children looking at a German soldier standing on guard outside the hospital or sanitary point*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/25

Sprzedaż mięsa z furmanki przy warszawskiej ulicy, widoczna tabliczka z napisem: „Przystanek tramwajów miejskich” (*Sale of cart meat at Warsaw street, visible plate with the inscription: “City tram stop”*), 1939, 72/3187/0/-/55

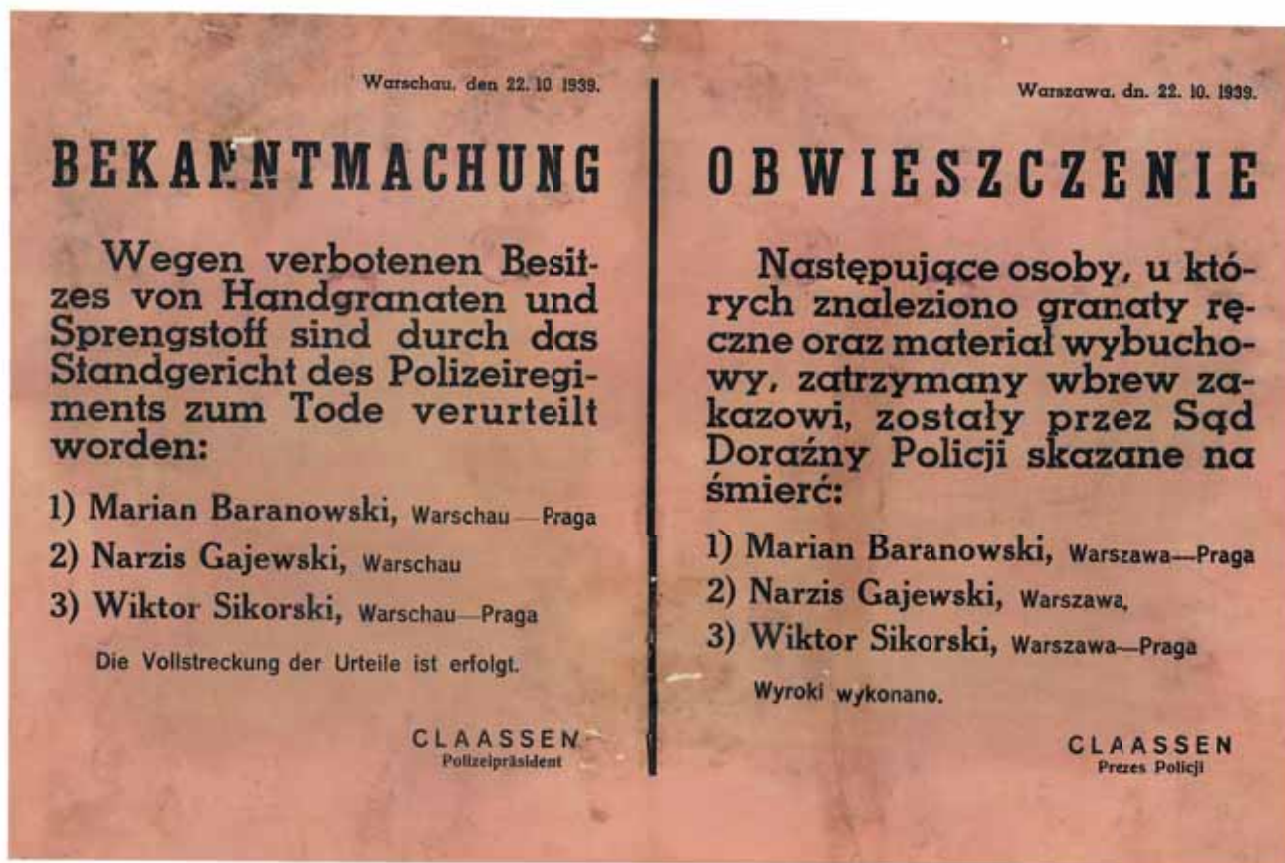
Odezwa prezydenta miasta Stefana Starzyńskiego do uchodźców wzywająca ich do opuszczenia stolicy pod groźbą przymusowego wysiedlenia, gdyż zgodnie z decyzją władz niemieckich w Warszawie mogą pozostać jedynie stali mieszkańcy, 2 października 1939 (*Appeal of the President of the City of Warsaw Stefan Starzyński to refugees calling them to leave the capital under threat of forced eviction, because according to the decision of the German authorities, only permanent residents can remain in Warsaw, October 2, 1939*), „Dziennik Urzędowy Miasta Stoł. Warszawy” z 8 października 1939 r., nr 1, 72/2011/353, k. 3

Realizowana na polecenie okupacyjnych władz niemieckich rozbiórka żeliwnego ogrodzenia wokół zamku królewskiego, w głębi sylweta kościoła św. Anny (*Demolition of a cast-iron fence around the Royal Castle was carried out at the request of the German occupation authorities, in the background the silhouette of the Church of St. Anna*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/75

Okupacyjna rzeczywistość — dwujęzyczne (polskie i niemieckie) nazwy ulic i placów warszawskich (Rynek Starego Miasta jako Alter Markt) (*Occupational reality — bilingual (Polish and German) names of streets and squares in Warsaw, Old Town Square as Alter Markt*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/27

Obwieszczenie wydane przez prezesa policji Claassena informujące o wykonaniu wyroku śmierci na trzech osobach oskarżonych o posiadanie broni, 22 października 1939 (*Announcement issued by Police President Claassen informing about the execution of the death sentence on three persons accused of possessing a gun, October 22, 1939*), 72/204/2855

KOMMANDANTUR

I c

Bekanntmachung

Durch das Feldkriegsgericht wurden:
die Witwe Eugenia Włodarz und
Studentin Elisabeth Zahorska zum
Tode verurteilt, wegen Attentat gegen
deutsche Wehrmachtsangehörige,
bezw. Sabotage (Abreissen von Pla-
katen).

Warschau, den 3. 11. 1939.

DIE KOMMANDANTUR

KOMENDANTURA

I c

Obwieszczenie

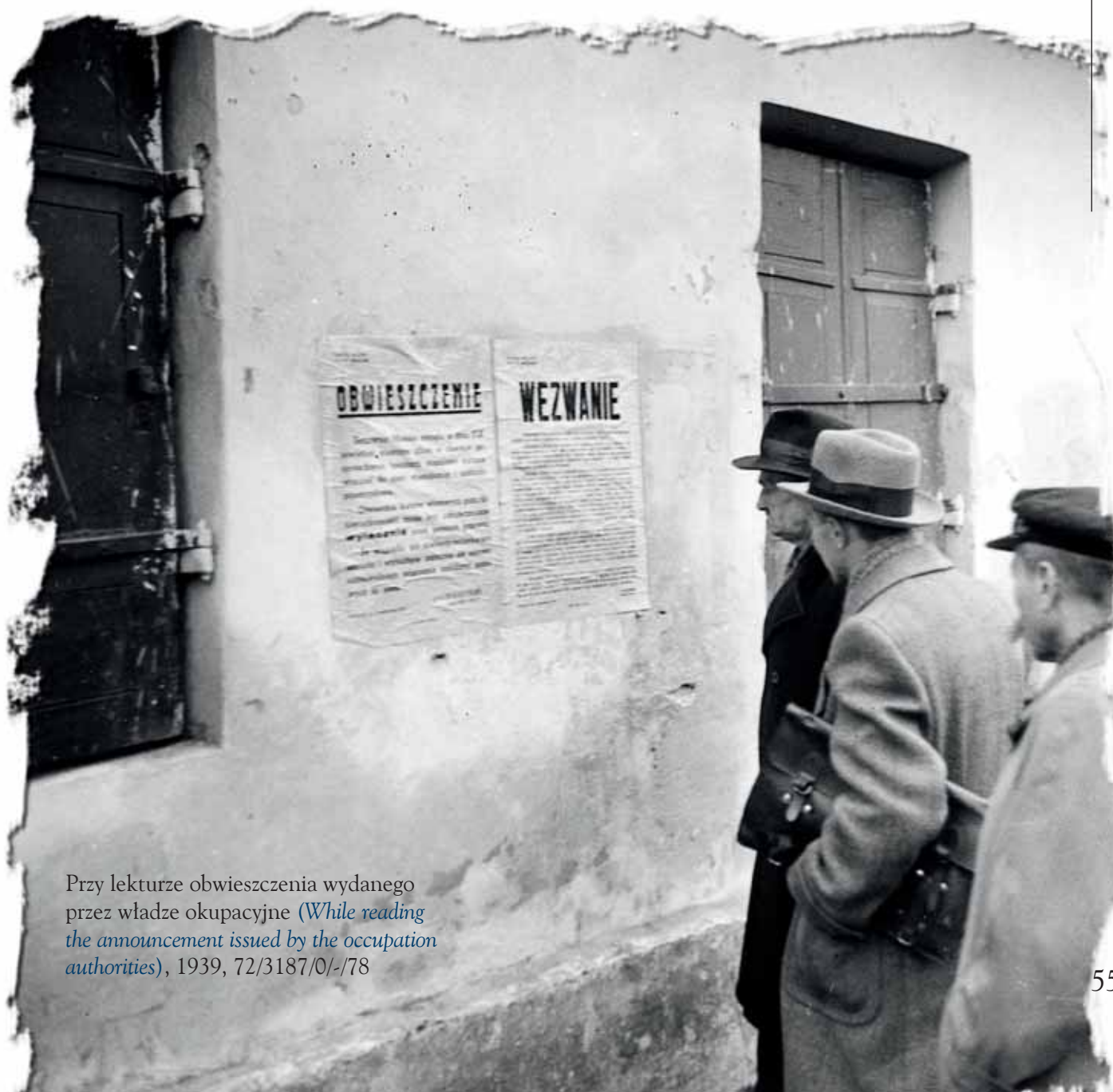
Wyrokiem polowego sądu wojenne-
go skazano na śmierć:

wdowę Eugenię Włodarz oraz stu-
dentkę Elżbietę Zahorską za zamach
na żołnierza niemieckiego, względnie
sabotaż, tzn. zrywanie plakatów.

Warszawa, dnia 3.11. 1939.

KOMENDANTURA

Obwieszczenie informujące
o wyroku kary śmierci wydanym
przez sąd wojenny na Eugenię
Włodarz i Elżbietę Zahorską,
oskarżone o zamach na żołnierza
niemieckiego, 3 listopada 1939
(Announcement informing about
the death sentence issued by the
court martial on Eugenia Włodarz
and Elżbieta Zahorska, accused of
assassination of a German soldier,
November 3, 1939), 72/204/2858

Przy lekturze obwieszczenia wydanego przez władze okupacyjne (*While reading the announcement issued by the occupation authorities*), 1939, 72/3187/0/-/78

W drodze na egzekucję w Palmirach — kobieta w krasiastym płaszczu to prawdopodobnie Janina Skalska, społeczniczka z Piaseczna, 1940, ze zbiorów Studium Polski Podziemnej w Londynie (*On the way to execution in Palmiry — a woman in a checked coat is probably Janina Skalska, a social worker from Piaseczno, 1940, from the collection of the Polish Underground Study in London*), sygn. 1

Odgruzowywanie warszawskich ulic pod nadzorem żołnierzy niemieckich (*Debris removal of Warsaw streets under the supervision of German soldiers*), 1939, fot. NN, 72/1620/0/-/28

Polityka terroru okupanta — szubienica na warszawskiej ulicy, b.d., ze zbiorów Studium Polski Podziemnej w Londynie (*The occupier's terror policy — gallows on Warsaw street, no date, from the collection of the Underground Polish Study in London*), sygn. 94

Mur getta zamykający plac Grzybowski od strony ulicy Królewskiej (*The ghetto wall closing Grzybowski Square from Królewska Street*), ok. 1940, 72/1620/0/-/213

AUFRUH

an die gesamte Bevölk^{er}ung
von Warschau

ZÄHLUNG der jüdischen Bevölkerung!

Im Interesse der Regelung der wirtschaftlichen Verhältnisse in Warschau ist eine Zählung aller sich in Warschau aufhaltenden jüdischen Personen erforderlich. Es ist zu diesem Zwecke ein Aeltestenrat der jüdischen Gemeinde gebildet worden, der unter der Leitung des Ingenieurs Senator **a. D. ADAM CZERNIAKOW** in dem Gebäude der jüdischen Kulturgemeinde Warschau, Grzybowska 26-28, arbeitet.

**Die Zählung findet statt am
Sonntag, dem 25. Oktober 1939.**

Für diese Zählung ist zu beachten:

1. DIE HAUSEGESSITER ODER DIE HAUSVERWALTER SIND VERPFLICHTET, IN DER ZEIT VOM 24. BIS 27. OKTOBER 1939 FÜR DIE IN IHREM HAUSE BEFINDLICHEN JUDEN ZAHLSCHEINE BEI DEM FÜR SIE ZUSTAENDIGEN POLIZEIKOMMISSARIAT ABZUHOLEN.
2. FÜR JEDE JÜDISCHE PERSON JEGLICHEN ALTERS UND GESCHLECHTS, DIE SICH AM 25. OKTOBER 1939 NACH 19 UHR IN DEM HAUSE AUFHALTET ODER DORT IHREN STAENDIGEN WOHNSITZ HAT, HAT DER HAUSEGESSITER ODER DER HAUSVERWALTER EINEN ZAHLSCHEIN AUSZUFÜLLEN ODER AUSFÜLLEN ZU LASSEN.
3. DIE HAUSEGESSITER ODER HAUSVERWALTER SIND VERPFLICHTET, DIE AUSGEFÜLLTEN ZAHLSCHEINE AM 29. OKTOBER, SPÄTESTENS ABER AM 30. OKTOBER 1939 WIEDER AUF DEM FÜR SIE ZUSTAENDIGEN POLIZEIKOMMISSARIAT ABZULIEFERN.

ES ERGIEBT AN JEDEN ERWOHNER VON WARSCHAU DIE AUFGABENUNG, ZUR LICHENUNG DURCHFÜHRUNG DIESER NOTWENDIGEN ZAHLUNG BEIZUTRAGEN UND ALLEN ANWEISUNGEN DER MIT DER ZAHLUNG BEAUFTRAGTEN PERSONEN NACHZUKOMMEN UND DIESE ZU UNTERSTÜTZEN.

WER SICH DER ZAHLUNG ENTZIEHT, FÄLSCHTE ANGABEN MACHT ODER DURCH SEIN VERHALTEN DIE DURCHFÜHRUNG DER ZAHLUNG GEFÄHRDET, VERDIENT SABOTAGE UND HAT DEMENTSPRECHEND MIT SCHARFER BESTRAFUNG ZU RECHNEN.

Warschau, den 23. Oktober 1939.

Der Polizeipräsident
Clausen

WEZWANIE

do ogóln ludności Warszawy
SPIS
ludności żydowskiej!

Celem uregulowania gospodarczych stosunków w Warszawie konieczny jest spis wszystkich osób żydowskich przebywających w Warszawie. W tym celu utworzona została Rada Starzyskich Gminy żydowskiej, która pracuje pod kierownictwem b. inż. **ADAMA CZERNIAKOWA** w budynku Gminy Wyżnaniowej Żydowskiej, Warszawa, Grzybowska 26-28.

Spis odbędzie się
w sobotę, dnia 25 października 1939 r.

W tym celu należy wziąć pod uwagę: —

1. WŁAŚCICIELE LUB ADMINISTRATORZY DOMÓW SĄ OBOWIĄZANI W CZASIE OD 24 DO 27 PAŹDZIERNIKA 1939 R. DO ODBIERANIA W WŁAŚCIWYM KOMISARIACIE POLICJI ARKUSZY SPISOWYCH DLA WSZYSTKICH OSÓB ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W ICH DOMU.
2. WŁAŚCICIEL DOMU LUB ADMINISTRATOR MUSI WYPEŁNIĆ ALBO KŁAŻ WYPEŁNIĆ ARKUSZ SPISOWY DLA KAŻDEJ OSOBY ŻYDOWSKIEJ BEZ WZGLĘDU NA WIEK LUB PŁEĆ, ZNAJDUJĄCEJ SIĘ W DOMU DNIA 25 PAŹDZIERNIKA 1939 R. PO GODZ. 19.
3. WŁAŚCICIELE DOMÓW LUB ADMINISTRATORZY SĄ OBOWIĄZANI DNIA 29 A NAJPÓŹNIEJ ZAM DNIA 30 PAŹDZIERNIKA 1939 R. ZWRÓCIĆ KOMISARIAT POLICJI WYPEŁNIONE ARKUSZE SPISOWE.

WZYWA SIĘ WSZYSTKICH MIESZKAŃCÓW WARSZAWY DO UDZIELENIA POMOCY W DOKŁADNYM PRZEPROWADZENIU TEGO NIEZBĘDNEGO SPISU ORAZ DO POSŁUGIWANIA SIĘ DLA WSZYSTKICH POLICJAN OSOB, KTÓRZY PORUČENO PRZEPROWADZENIE SPISU ORAZ DO OKAZANIA IM POPIECALIA.

KTO SIĘ UCHYLIŁ OD SPISU, PODJĄŁ FAŁSZYWE DANE, LUB PRZEZ SWOJE ZACHOWANIE UTRUDENIŁ PRZEPROWADZENIE SPISU, TEN POWINNIEN SABOTUJĄC NARAZIĆ SIĘ W ZWIĄZKU Z TYM NA SUROWĄ KARĘ.

Warszawa, dn. 23 października 1939 r.

Przydział Policji
Clausen

איפּרוּף

די דער גאנצער בעפעלקערונג אין ווארשא.
צײלונג
פון דער
דער בעפעלקערונג!

צו רעגולירן די וויסנשאפטליכע פארשטעלונגן און צו געבן א ציילונג פון אלע יידישע ס. געשטעלן די אין ווארשא. צו דעם צוועק אן ערשט אן עלטסטער דאס פון דער יידישער קהלה. אריינס אונטער דעם אונטער פון אינזשניר **א. ד. אדאם צערניאקאו** אין בנין פון דער יידישער קהלה ווארשא. נומער 26-28.

**די ציילונג קומט פאר
שבת, דעם 25-28 אקטאבער 1939 יאר.**

אין שייכות מיט דער דאזיגער צעלונג דארף מען אין אכט נעמען:

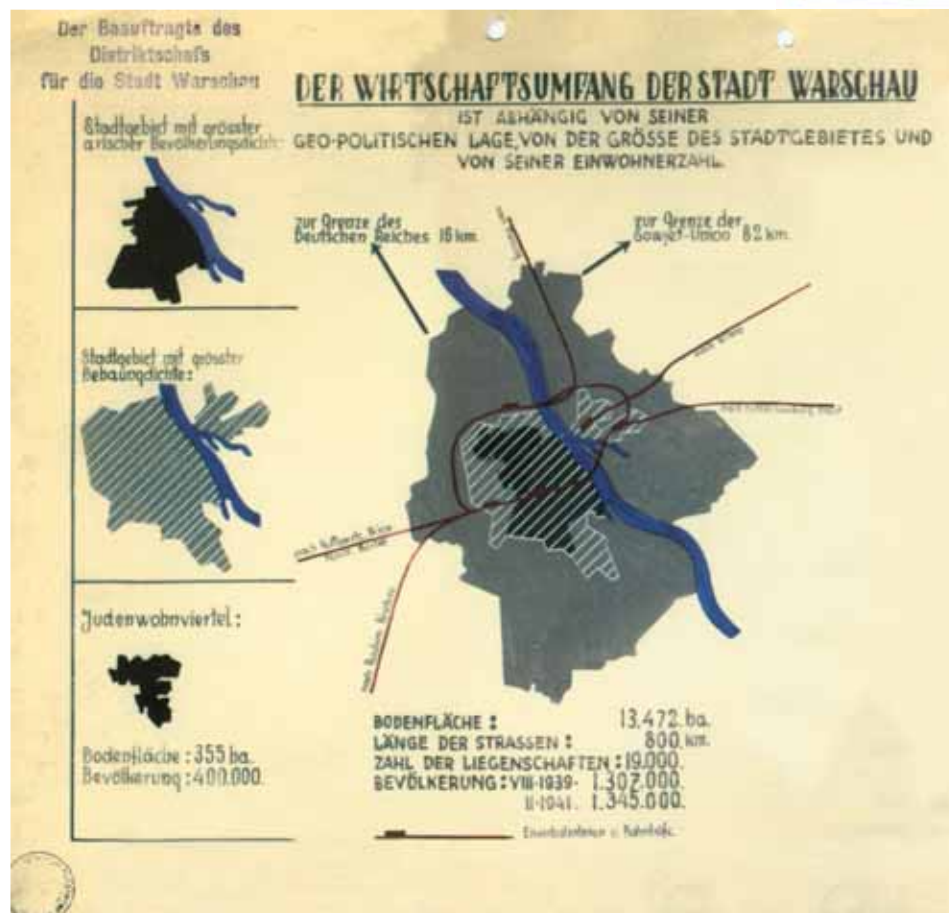
1. די צעלונג אדער די וויסנשאפטליכע וועג מיט אן וועג פון 24-27 אקטאבער 1939. צעלונג און 28. וועג פון 29-30 אקטאבער. און אלע וועג פון 31 אקטאבער.
2. די צעלונג אדער וויסנשאפטליכע און אונטער דעם אונטער פון אינזשניר א. ד. אדאם צערניאקאו אין בנין פון דער יידישער קהלה ווארשא. נומער 26-28.
3. די צעלונג אדער וויסנשאפטליכע וועג מיט אן וועג פון 24-27 אקטאבער 1939. צעלונג און 28. וועג פון 29-30 אקטאבער. און אלע וועג פון 31 אקטאבער.

צו רעגולירן די וויסנשאפטליכע פארשטעלונגן און צו געבן א ציילונג פון אלע יידישע ס. געשטעלן די אין ווארשא. צו דעם צוועק אן ערשט אן עלטסטער דאס פון דער יידישער קהלה. אריינס אונטער דעם אונטער פון אינזשניר **א. ד. אדאם צערניאקאו** אין בנין פון דער יידישער קהלה ווארשא. נומער 26-28.

דער פאליציי-פּרעזידענט
קלאסען.

Wezwanie do ogółu ludności. Spis ludności żydowskiej (*Call to the general public. Census of the Jewish population*), [„Nowy Kurier Warszawski”], październik 1940, 72/201/0/10/168/0048

Za nienoszenie opaski 8 mies. więzienia (For not wearing an armband — 8 months in prison), „Nowy Kurier Warszawski” z 16 sierpnia 1940, 72/201/0/10/161/0020

Żydowska dzielnica mieszkaniowa w Warszawie (powierzchnia 355 ha, ludność 400 tys.) (Jewish residential district in Warsaw, area: 355 ha, population: 400,000), Za murem, red. nauk. M. Sikorska, Warszawa 2007, s. 20

Obwieszczenie w sprawie utworzenia
dzielnicy żydowskiej na terenie m. Warszawy,
16 października 1940 (*Announcement on the
creation of a Jewish district in Warsaw, October
16, 1940*), „Dziennik Obwieszczeń miasta
Warszawy” z 18 października 1940 r., nr 38
(55), ze zbiorów Archiwum Państwowego
w Warszawie

Zarządzenie dotyczące dzielnicy mieszkalnej Żydów w Warszawie, wydane przez Oberführera Ludwiga Leista, pełnomocnika Szefa Dystryktu na m. Warszawę, 7 sierpnia 1940 (*Ordinance regarding the residential area of Jews in Warsaw, issued by Oberführer Ludwig Leist, representative of the District Head in Warsaw, August 7, 1940*). „Dziennik Obwieszczeń miasta Warszawy” z 9 sierpnia 1940 r., nr 28 (45), ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

Warszawscy Żydzi, jesień 1939 (*Warsaw Jews, autumn 1939*), 72/3187/0/-/93, 99, 113,

Przeprowadzka do getta
(*Moving to the ghetto*),
1940, /72/1624/29/35

Grupa Żydów prowadzonych przez żołnierzy niemieckich Krakowskim Przedmieściem
62 (*A group of Jews led by German soldiers at Krakowskie Przedmieście Street*), 1940, fot. E. Fikus, 72/1620/0/-/208

W.24.7

Zest.1. Przydział produktów na karty aprowizacyjne w Warszawie

Artykuł	Przydział systemem blokowym	Karty I serii	Karty II serii I seria	Karty II serii II seria	Karty III serii I seria	Karty III serii II seria	Karty III serii III seria
Chleb/kg	2.00	0.75	10.00	10.00	15.00	20.00	25.00
Makka/kg	-	-	0	1.00	0	0.00	0
Chmiel/kg	0.25	1.00	1.00	0.50	0.50	1.00	0.50
Wpi/kg	0.10	-	-	-	-	-	0.10
Zaparki/paczka	1	-	-	-	-	-	1
Ścił biała/kg	0.10	0.70	0.50	0.50	0.50	0.50	0.50
Ścił szara/kg	0.10	1.00	1.00	1.00	0.50	0.50	0.50
Mydło do prania/kg	-	0.10	-	-	0.100	0.100	0.200
Przebiegi do prania/kg	-	0.05	0.10	0.10	-	-	0.00
Mydło toaletowe/kg	-	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08	0.08
Mydło mydlone/kg	-	-	0.05	0.05	0	0.10	0.05
Włókna/kg	-	-	0	0.10	0	0.10	0
Kosm. japońskie/kg	-	-	0.10	0.10	-	-	0.10
Łąka sznura/kg	-	-	0	1.00	1.00	1.00	1.00
Mydło szamponowe/kg	-	-	-	-	0	0.00	0
Śnieżki/kg	-	-	-	-	1.00	1.00	1.00
Fajki/ostaki	-	-	-	-	0	0	0
Wągli/kg	-	-	-	-	10.00	20.00	20.00

Przebiegi i inne kosmetyki w aptekach sklepach rodzinnych i innych jednostkach działających w podległości podległości wojennej są duże utrudnienia. Wskazujemy dla podległości aptekowej na wszystkich przedsiębiorstwach / handlarzy XVI-XVII. Dlatego też listy kosmetyków w niektórych handlarzach przekazywane listy kosmetyków tam ludności żydowskiej; dotyczy to handlarzy III, IV, V, VIII, XII i XV.

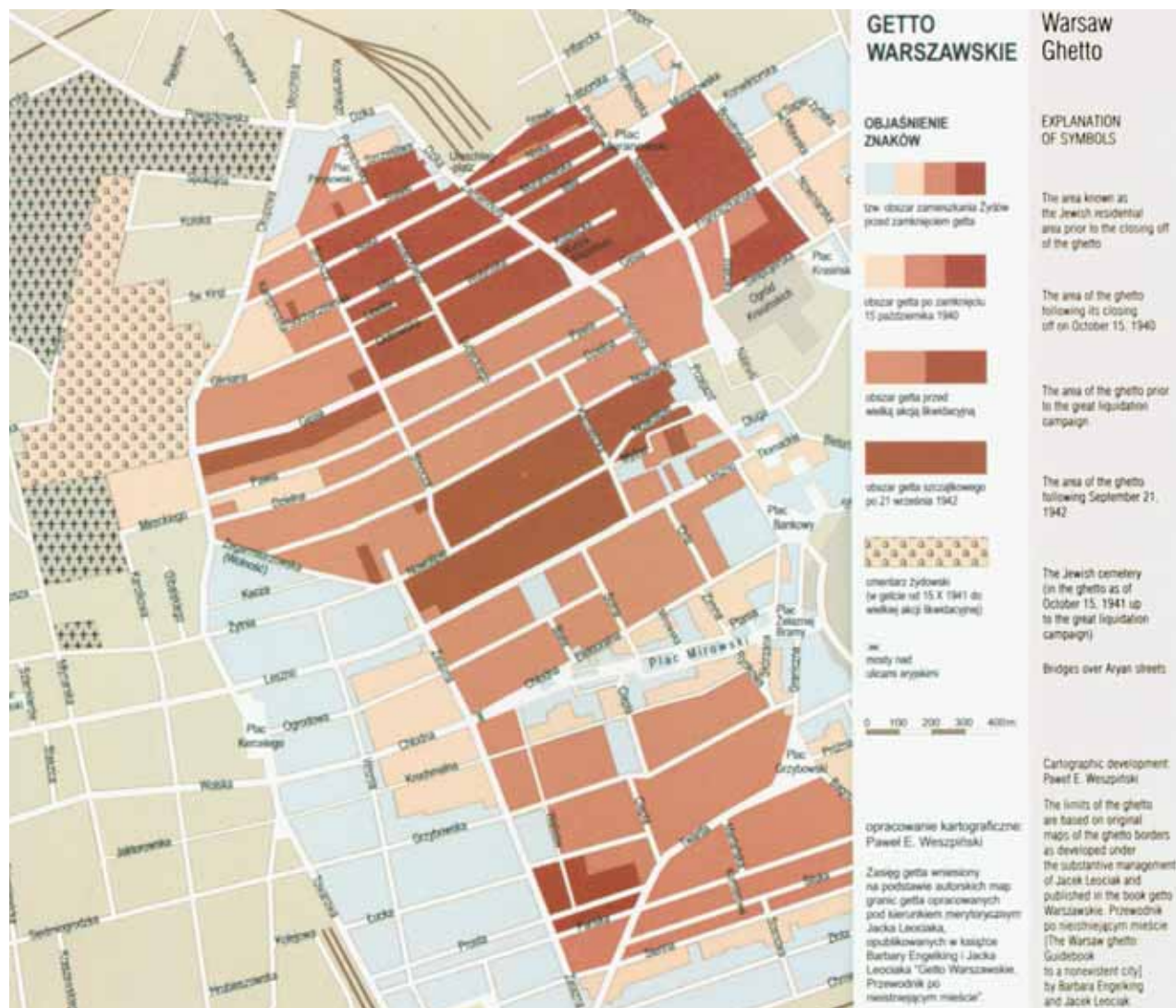
Przydział produktów na karty aprowizacyjne w Warszawie według miesięcy (*Distribution of products on ration cards in Warsaw by months*), 1940, 72/483/13

Przeprowadzka do getta (*Moving to the ghetto*), 1940, /72/1624/29/34

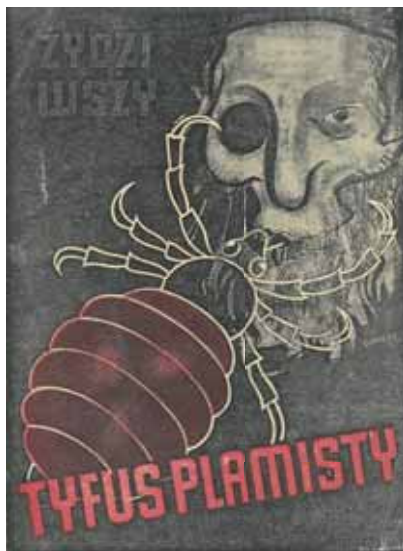
W getcie — sprzedawca opasek z gwiazdą Dawida (*In the ghetto — a seller of bands with the Star of David*), 1940, /72/1624/29/55

Getto warszawskie (*Warsaw ghetto*), Za murem, red. nauk. M. Sikorska, Warszawa 2007, s. 21

W getcie (*In the ghetto*),
ok. 1940–1941, fot. E. Falkowski,
72/1620/0/-/224

„Żydzi — wszy — tyfus plamisty”. Ostrzeżenie
przed tyfusem plamistym i roznosicielami
choroby Żydami (*“Jews — lice — typhus”*.
Warning against typhus and Jews who are disease
carriers), 1940, 72/ 204/245

Ulica Królewska, tablica ostrzegawcza z napisem w języku
polskim i niemieckim: „Obszar zagrożony tyfusem.
Dozwolony tylko przejazd” (*Królewska Street, a warning*
signboard with an inscription in Polish and German: “Area
endangered by typhus. Only passage allowed”), 1940, fot.
NN, 72/1620/0/-/209

DER REICHSKOMMISSAR FÜR DIE STADT WARSCHAU	DER STADTPRÄSIDENT DER STADT WARSCHAU	KOMISARZ RZESZY DLA MIASTA WARSZAWY	PREZYDENT MIASTA ST. WARSZAWY
Bekanntmachung Infolge der fortgeschrittenen Jahreszeit wird es nicht möglich sein, die durch die Kriegshandlungen beschädigten Wohnräume in der Mehrzahl so herzustellen, dass sie bis zum Eintritt der Winterzeit beziehbar sind. Auch die Ernährung wird auf dem Lande leichter als in der Stadt sein. Die Bewohner die verwandte oder Bekannte auf dem Lande in der Umgegend Warschaus haben, werden daher aufgefordert, sich während der Wintermonate zu Bekannten oder Verwandten zu begeben. Warschau, den 19. Oktober 1939 (—) Dr. Dr. OTTO Reichskommissar	Obwieszczenie Wskutek spóźnionej pory roku domy mieszkalne, uszkodzone przez działania wojenne w większości wypadków nie będą mogły być naprawione w sposób, któryby uczynił je zdolnymi do użytku przed nadejściem zimy. Wyżywienie ludności na wsi będzie w czasie zimy znacznie łatwiejsze niż w mieście. Wzywa się zatem całą ludność mającą krewnych lub znajomych na wsi i w okolicach Warszawy, aby udała się na czas zimy do krewnych względnie znajomych. Warszawa, dnia 19 października 1939 r. (—) Dr. Dr. OTTO Komisarz Rzeszy	(—) STARZYŃSKI Starosta Miasta	(—) STARZYŃSKI Prezydent Miasta

Obwieszczenie prezydenta miasta Stefana Starzyńskiego i komisarza Rzeszy dla m. Warszawy Dr. Otto z 19 października 1939 r. o konieczności udania się ludności miasta do krewnych lub znajomych na wsi i w okolicach Warszawy na czas zimy (*Announcement of the President of the City Stefan Starzyński and Reich Commissioner for the City of Warsaw Otto of October 19, 1939 on the need for the city's population to visit relatives or friends in the countryside and around Warsaw for the winter*), 1939, sygn. 204/2853

Kobiety (m.in. zakonnica) przy bagażach, na których siedzą dzieci
(*Women, including a nun, and children with luggage*), 1939, 72/3187/0/-/58

Obwieszczenie

Zgodnie z zarządzeniem władz niemieckich, podaje się do wiadomości ogólnej o przystąpieniu do powszechnej ekshumacji zwłok, pochowanych w ostatnich tygodniach w ogrodach, na placach, ulicach, skwerach itp. m. Warszawy.

Ekshumacja zwłok trwać powinna od 25.X do 25.XI 1939 r.

EKSHUMACJE ZWŁOK POCHOWANYCH W GROBACH POJEDYNCZYCH, ODDZIELNYCH.

Dla uzyskania pozwolenia na ekshumację zwłok, rodziny zmarłych lub osoby zainteresowane powinny zgłaszać się do terytorialnych Ośrodków Zdrowia i Opieki z załącznikami:

kвитu zakupu trumny,

„ wniesienia niższej opłaty cmentarza,

„ dostarczenia środków przewozu zwłok (taksówki lub wozu),

potwierdzenia dostarczenia grabarzy.

Wszelkie czynności urzędowe, jak: wydawanie świadectw śmierci, wyznaczanie terminów ekshumacji itp. załatwiane będą bezpłatnie w Ośrodkach Zdrowia i Opieki.

EKSHUMACJE ZWŁOK POCHOWANYCH W GROBACH ZBIOROWYCH.

Ekshumacje mogą mieć miejsce jedynie w wypadku zgłoszenia się wszystkich rodzin i osób zainteresowanych zwłokami, pochowanymi w danym grobie, z zachowaniem wymogów podanych wyżej. Zezwolenia wyda Lekarz Naczelny Ośrodka Zdrowia i Opieki. W wypadku niezgłoszenia się wszystkich rodzin lub osób zainteresowanych, zwłoki z grobów zbiorowych mogą być pochowane dopiero po 25 listopada r. b.

EKSHUMACJE ZWŁOK NIEZNANYCH i niepochowanych przez rodziny w podanym terminie nastąpią po 25 listopada r. b. na koszt Wydziału Opieki i Zdrowia. Zwłoki te będą pochowane w grobach zbiorowych na cmentarzach. Wszystkie ekshumacje zwłok powinny być dokonywane w obecności personelu sanitarnego. Samowolne ekshumacje i grzebanie zwłok poza cmentarzami będą surowo karane.

WYDZIAŁ OPIEKI I ZDROWIA

WYDZIAŁ OPIEKI I ZDROWIA

Obwieszczenie Wydziału Opieki i Zdrowia o przystąpieniu do powszechnej ekshumacji zwłok pochowanych w ogrodach, na placach i ulicach Warszawy, przewidzianej na okres 25 października–25 listopada 1939 (*Announcement of the Department of Care and Health about beginning the exhumation of corpses buried in gardens, squares and streets of Warsaw, scheduled for October 25–November 25, 1939*), sygn. 204/2856

BEKANNTMACHUNG

Auf Grund der Verordnung vom 25. 10. 39 und vom 14. 12. 39 des Generalgouvernements über die Einführung der Arbeitspflicht für die polnische Bevölkerung des Generalgouvernements werden die polnischen Bewohner der Stadtgemeinde im Alter von 16 - 25 Jahren auf ihre Eignung zur Arbeit geprüft. Es haben sich sofort die zutreffenden polnischen Angaben der Geburtenbelege 1915 - 1924 in der für ihre Wohnung zuständigen Arbeitsamtstunde zur Vermessung der Überprüfung einzufinden.

Mitbringen sind alle Personaldokumente, insbesondere sind die Legitimationen des zuständigen Versicherungsamtes vorzulegen. In einem Arbeits-, Dienst- oder Arbeitsverhältnis befindliche Personen haben sich vorher in dieser die Fortdauer des Dienstverhältnisses durch ihren Arbeitgeber bezeugen zu lassen. In einem Arbeits-, Dienst- oder Arbeitsverhältnis stehende Personen, die keine Legitimation des Versicherungsamtes besitzen, haben eine Bestätigung des Arbeitgebers über ihr Dienstverhältnis mitzubringen, aus der der Zeitpunkt der Arbeitsaufnahme ersichtlich ist.

Nichterscheinung zur Überprüfung wird mit Gefängnis bestraft.

**Der Bezirksleiter des Stadtkreises
für die Stadt Warschau**
L. K. BECHER

Der Leiter des Arbeitsamtes
L. K. WERNER

OBWIESZCZENIE

Na podstawie rozporządzenia Generalnego Gubernatora z dnia 25. 10. 39 r. i z dnia 14. 12. 39 r. o wprowadzeniu obowiązku pracy dla ludności polskiej zamieszkałej w Generalnym Gubernatorstwie odbywać się dla ludności miejskiej w wieku od lat 16 do 25 badania zdolności do pracy.

Wszyscy mieszkańcy urodzeni w latach od 1915-1924 winni w tym celu zgłosić się natychmiast w właściwych Urzędach Pracy wskazanych dla ich miejsca zamieszkania, celem poddania się badaniu. Przynieść należy wszystkie papiery osobiste, jak również legitymację Urzędowego Spółdzielni. Osoby mające pracę i terenowość winni przedłożyć zawiadomienie pracodawcy o terminie stawienia się. Osoby będące w pracy i nie mające legitymacji Urzędowego muszą przedłożyć zawiadomienie pracodawcy, z którego wynika data wejścia do pracy.

Niejawienie się do badania karane będzie więzieniem.

**Beztelny
L. K. BECHER**

**Kierownik Urzędu Pracy
L. K. WERNER**

Dla województwa warszawskiego			
Dla dystryktu warszawskiego		Dla dystryktu warszawskiego	
Adres	Adres	Adres	Adres
1. Śródmieście I	2. Śródmieście II	3. Śródmieście III	4. Śródmieście IV
5. Śródmieście V	6. Śródmieście VI	7. Śródmieście VII	8. Śródmieście VIII
9. Śródmieście IX	10. Śródmieście X	11. Śródmieście XI	12. Śródmieście XII
13. Śródmieście XIII	14. Śródmieście XIV	15. Śródmieście XV	16. Śródmieście XVI
17. Śródmieście XVII	18. Śródmieście XVIII	19. Śródmieście XIX	20. Śródmieście XX
21. Śródmieście XXI	22. Śródmieście XXII	23. Śródmieście XXIII	24. Śródmieście XXIV
25. Śródmieście XXV	26. Śródmieście XXVI	27. Śródmieście XXVII	28. Śródmieście XXVIII
29. Śródmieście XXIX	30. Śródmieście XXX	31. Śródmieście XXXI	32. Śródmieście XXXII
33. Śródmieście XXXIII	34. Śródmieście XXXIV	35. Śródmieście XXXV	36. Śródmieście XXXVI
37. Śródmieście XXXVII	38. Śródmieście XXXVIII	39. Śródmieście XXXIX	40. Śródmieście XL
41. Śródmieście XLI	42. Śródmieście XLII	43. Śródmieście XLIII	44. Śródmieście XLIV
45. Śródmieście XLV	46. Śródmieście XLVI	47. Śródmieście XLVII	48. Śródmieście XLVIII
49. Śródmieście XLIX	50. Śródmieście L	51. Śródmieście LI	52. Śródmieście LII
53. Śródmieście LIII	54. Śródmieście LIV	55. Śródmieście LV	56. Śródmieście LVI
57. Śródmieście LVII	58. Śródmieście LVIII	59. Śródmieście LIX	60. Śródmieście LX
61. Śródmieście LXI	62. Śródmieście LXII	63. Śródmieście LXIII	64. Śródmieście LXIV
65. Śródmieście LXV	66. Śródmieście LXVI	67. Śródmieście LXVII	68. Śródmieście LXVIII
69. Śródmieście LXIX	70. Śródmieście LXX	71. Śródmieście LXXI	72. Śródmieście LXXII
73. Śródmieście LXXIII	74. Śródmieście LXXIV	75. Śródmieście LXXV	76. Śródmieście LXXVI
77. Śródmieście LXXVII	78. Śródmieście LXXVIII	79. Śródmieście LXXIX	80. Śródmieście LXXX
81. Śródmieście LXXXI	82. Śródmieście LXXXII	83. Śródmieście LXXXIII	84. Śródmieście LXXXIV
85. Śródmieście LXXXV	86. Śródmieście LXXXVI	87. Śródmieście LXXXVII	88. Śródmieście LXXXVIII
89. Śródmieście LXXXIX	90. Śródmieście LXXXX	91. Śródmieście LXXXXI	92. Śródmieście LXXXXII
93. Śródmieście LXXXXIII	94. Śródmieście LXXXXIV	95. Śródmieście LXXXXV	96. Śródmieście LXXXXVI
97. Śródmieście LXXXXVII	98. Śródmieście LXXXXVIII	99. Śródmieście LXXXXIX	100. Śródmieście LXXXXX

Obwieszczenie o terminach i miejscach badań zdolności do pracy ludności miejskiej Warszawy w wieku od 16 do 25 lat w związku z wprowadzonym obowiązkiem pracy dla ludności polskiej zamieszkałej w Generalnej Guberni (Announcement on dates and places of research on the employability of Warsaw urban population aged 16 to 25 in connection with the obligation to work for the Polish population residing in the General Government), 1939, sygn. 204/246

Okupacyjny środek transportu (A common means of transport during the occupation), 1939, 72/3187/0/-/290

Okupacyjna codzienność (Everyday life during the German occupation), 1939, 72/3187/0/-/62

Mężczyzna z egzemplarzem „Nowego Kuriera Warszawskiego”, w tle przechodnie oraz tablica z napisem „Przystanek tramwajów miejskich”, jesień 1939 (*A man with a copy of the “New Warsaw Courier”, in the background pedestrians and a signboard with the inscription “City tram stop”, autumn 1939*), 72/3187/0/-/283

Warszawiacy czytający zarządzenie władz okupacyjnych naklejone na murze budynku, jesień 1939 (*Varsovians reading the ordinance of the occupation authorities stuck on the wall of the building, autumn 1939*), 72/3187/0/-/81

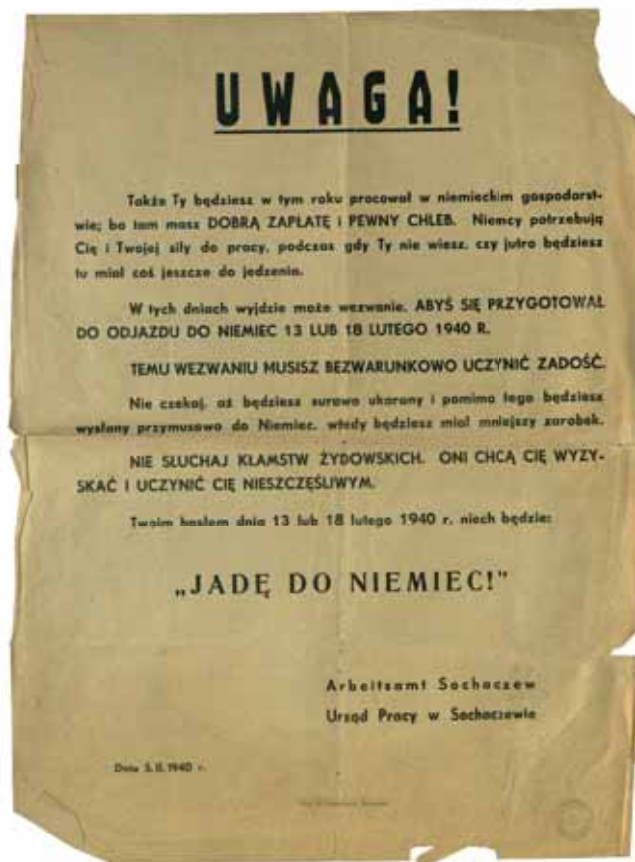
Żołnierze niemieccy na ulicach Warszawy, jesień 1939 (*German soldiers on the streets of Warsaw, autumn 1939*), 72/3187/0/-/114

Nie ma już domu — mężczyzna śpiący na gruzowisku po zbombardowanej kamienicy
(*There is no home anymore — a man sleeping on the rubble, he lost his home during the bombing*),
1940, 72/1626/0/1/30

Karta Pracy (*Arbeitskarte*) obowiązująca w okresie okupacji niemieckiej (*Work Card (Arbeitskarte) valid during the German occupation*), 1940, 72/201/10/169

„Jadę do Niemiec” — afisz zachęcający do wyjazdu do pracy w Niemczech (*“I’m going to Germany” — poster encouraging Poles to go to work in Germany*), 5 lutego 1940, 72/201/10/165

Mały gazeciarsz przed gmachem Teatru Wielkiego (*A small newsboy in front of the Grand Theater*), 1940, 72/1626/0/1/67

Mali chłopcy zarabiający na utrzymanie sprzedawaniem gazet (Little boys selling newspapers), 1940, 72/1626/0/1/68

Das Arbeitsamt Warschau gibt bekannt:

Durch Aufruf des Herrn Generalgouverneurs vom 14. April 1940 wurde die männliche Bevölkerung der Jahrgänge 1915—1924 aufgefordert, sich sofort bei der für ihre Wohnung zuständigen Arbeitsamts-Nebenstelle zu melden. Ein Teil der Jugendlichen ist dieser Aufforderung bisher nicht nachgekommen.

Es wird zum letzten Mal darauf aufmerksam gemacht, dass sich alle Jugendlichen melden müssen, gleichgültig ob sie irgendeiner Beschäftigung nachgehen oder arbeitslos sind. Die Meldung wird durch eine Bescheinigung bestätigt.

Alle Jugendlichen der Jahrgänge 1915—1924, die bei den nunmehr erfolgenden Kontrollen ohne diese Bescheinigung festgestellt werden, werden aus der Arbeitspflicht ausserhalb Warschau ausgelöst.

Auch die Betriebsführer werden in ihrem eigenen Interesse gebeten, ihre jugendlichen Gefolgsgesamtsmitglieder nachmals auf den Besitz der genannten Bescheinigung zu überprüfen.

gez.: **HOFFMANN**
Regierungsdirektor

Warschau, den 19. September 1940.

Urząd Pracy w Warszawie podaje do wiadomości:

Odezwa Pana Generalnego Gubernatora z dn. 14 kwietnia 1940 r. została wezwana ludność męska roczników 1915—1924 do natychmiastowego zgłoszenia się we właściwych ze względu na miejsce zamieszkania Obwodowych Urzędach Pracy. Część młodzieży nie uczyniła dotychczas zadość temu wezwaniu.

Poraz ostatni zwraca się na to uwagę, że wszyscy spośród młodzieży muszą się zameldować, obojętnie, czy są gdzieś zatrudnieni, czy są bezrobotni. Zameldowanie się zostanie potwierdzone zaświadczeniem.

Wszyscy spośród młodzieży roczników 1915—1924, którzy przy mających się odbyć kontrolach nie wykazą się takimi zaświadczeniami, będą natychmiast doprowadzeni do obowiązkowej pracy poza Warszawą.

Również kierownicy przedsiębiorstw są proszeni w ich własnym interesie, aby raz jeszcze sprawdzili okoliczność posiadania przez swoich współpracowników spośród młodzieży takich zaświadczeń.

(—) **HOFFMANN**
Regierungsdirektor

Warszawa, dnia 19 września 1940 r.

Urząd Pracy w Warszawie wzywa młodzież z roczników 1915–1924 do natychmiastowego zgłoszenia się we właściwych Obwodowych Urzędach Pracy (*The Employment Office in Warsaw calls young people born between 1915 and 1924 to immediately report to the appropriate District Employment Offices*), 1940, 72/204/288

Karta Rozpoznawcza (*Kennkarte*), obowiązująca w okresie okupacji niemieckiej (*Recognition Card (Kennkarte), valid during the German occupation*), 1940, 72/201/10/169

Grupa ulicznych muzykantów prawdopodobnie przed hotelem Europejskim, b.d., ze zbiorów Studium Polski Podziemnej w Londynie (*A group of street musicians probably outside the Hotel Europejski*), sygn. 179

Okupacyjna
codzienność —
chwila na posiłek
*(Occupational
everyday life
— a moment
for a meal),*
72/3187/0/-/66

Obwieszczenie Szefa Okręgu Warszawskiego
dr. Ludwiga Fischera do ludności miasta Warszawy
ustalające ceny na chleb i mąkę (*Announcement of the
Head of the Warsaw District, dr. Ludwig Fischer to the
population of the city of Warsaw fixing prices for bread and
flour*), 18 stycznia 1940, 72/204/0/1.4.1/310

AUF RUF

an die Bevölkerung des Distrikts Warschau.

Die Preise für Lebensmittel, Waren und Leistungen des täglichen Bedarfs sind in den letzten Wochen derartig gestiegen, dass ich mich veranlasst sehe, rücksichtslos einzuschreiten. Wer von jetzt ab festgesetzte Preise überschreitet, wer Preise verlangt oder sich gewähren lässt, die zum Gestehungspreis, auch bei Würdigung der durch den Krieg veränderten Verhältnisse, in einem auffälligen Missverhältnis stehen und sich unter Ausnutzung der Notlage seiner Mitbürger schamlos bereichert, hat künftig als Wucherer strengste Bestrafung zu erwarten. Ebenso wird denjenigen, der solche Wucherpreise bezahlt, schwere Strafe treffen. Nach den bestehenden gesetzlichen Bestimmungen wird Wucher mit dem Tode, zum mindesten aber mit schweren Freiheitsstrafen, Einziehung des Gewinnes, unter Umständen auch mit Beschlagnahme des gesamten Vermögens gesühnt. Ich werde auch nicht dulden, dass auf dem Wege des Kettenhandels die Waren verteuert werden.

Ich erwarte von der Gesamtbevölkerung, dass sie durch Anzeigerstattung mithilft, alle Wucherer und Schieber der gerechten Strafe zuzuführen.

Warschau, den 18. Januar 1940

DER CHEF DES DISTRIKTS WARSCHAU
Dr. Dr. FISCHER
Gouverneur

ODEZWA

Do ludności miasta Warszawy

W ciągu ostatnich tygodni ceny środków żywnościowych, towarów i świadczeń powszechnego użytku wzrosły w takim stopniu, że uważam za konieczne ingerować z całą bezwzględnością. Kto od dziś przekraczałby dane ceny ustalono, kto zapłać lub przyjmie ceny, które nawet przy uwzględnieniu zmiany warunków spowodowanej wojną znajdą się w takiego niewspółmiernym stosunku do kosztów produkcji, i przez wyzyskiwanie ciekłego polskała współobywateli doprowadziłyby się zubożać, winien jako **lichwiarz** spodziewać się najcięższego ukarania.

Surowej karze będzie podlegał również ten, kto płać ceny lichwiarskie. Na podstawie obowiązujących ustawowych przepisów grozi za lichwę **kara śmierci**, w każdym jednak razie ciężka kara pozbawienia wolności, konfiskata zysku, lub też **konfiskata całego majątku**. Nie będę tolerował również, by towary ulegały podrzuceniu w drodze handlu lichwiarskiego.

Oczekuję od ogółu ludności, że przez składanie doniesień przyczyni się do skutecznego ukarania występnych lichwiarzy i psakarzy.

Warszawa, dnia 18 stycznia 1940 r.

SZEF OKRĘGU WARSZAWSKIEGO
(-) Dr. FISCHER
Gubernator

BEKANNTMACHUNG

Die Versorgung der Bevölkerung der Stadt Warschau mit Brotpetroleum ist hinreichend sichergestellt. Der Brot- und Mehl-Preis ist wie folgt festgesetzt:

Verbraucherpreise

Brot aus Roggen von 80%-iger Ausmahlung	kg st 0.60
Roggenmehl von 80%-iger Ausmahlung	kg st 0.60
Roggenmehl von 70%-iger Ausmahlung	kg st 0.80
Brot aus Roggen von 70%-iger Ausmahlung	kg st 0.85
Weizenbrot aus Weizenmehl	kg st 1.30
Weizenmehl	kg st 1.25

Wer höhere Preise verlangt oder bezahlt, wird mit dem Tode bestraft.
Die Ausfuhr von Brot und Mehl jeder Art aus der Stadt Warschau ist genehmigungspflichtig.

Die Genehmigung erteilt der Chef des Distrikts Warschau, Abteilung Ernährung und Landwirtschaft, Palais Brühl, Zimmer 134.

Zwischenhandlungen werden mit dem Tode bestraft.

Warschau, den 18. Januar 1940.

DER CHEF DES DISTRIKTS WARSCHAU
Dr. Dr. FISCHER
Gouverneur

OBWIESZCZENIE

Regulamin cen artykułów żywnościowych w mieście Warszawie (z wyjątkiem cen artykułów luksusowych). Ceny chleba i mąki ustalone są następujące:

Ceny detaliczne:

Chleb żytni z 80%-mą przesiewaną	kg st 0.60
Mąka żytnia z 80%-mą przesiewaną	kg st 0.60
Mąka żytnia z 70%-mą przesiewaną	kg st 0.80
Chleb żytni z 70%-mą przesiewaną	kg st 0.85
Chleb żytni z 70%-mą przesiewaną	kg st 1.30
Mąka pszenna	kg st 1.25

Nie będzie tolerowane, aby towary ulegały podrzuceniu w drodze handlu lichwiarskiego.

Wywóz chleba i mąki wszelkiego rodzaju z miasta Warszawy wymaga pozwolenia.

Przekazywanie towarów między osobami w drodze handlu lichwiarskiego będzie skutkowało karą śmierci.

Warszawa, dnia 18 stycznia 1940 r.

SZEF OKRĘGU WARSZAWSKIEGO
(-) Dr. FISCHER
Gubernator

Odezwa Szefa Okręgu Warszawskiego dr. Ludwiga Fischera do ludności miasta Warszawy informująca o karach (z karą śmierci włącznie) za lichwiarską sprzedaż artykułów spożywczych (*Appeal from the Head of the Warsaw District, dr. Ludwig Fischer to the population of the city of Warsaw informing about punishments, including the death penalty, for usury sales of food products*), 16 stycznia 1940, 72/204/0/1.4.1/310

Likwidacja anarchii w handlu

Ceny urzędowe na mięso, wędliny, cukier i jaja

Normy wyznaczone dla sprzedaży detalicznej

muszą być ściśle przestrzegane

Po ogłoszeniu w styczniu cen urzędowych na szereg artykułów pierwszej potrzeby i to zarówno dla producentów, jak i konsumentów, ustalono obecnie ceny na dalsze produkty rolnicze na obszarze guberni generalnej. (Dziennik Rozporządzeń Gub. Gener. z 17 lutego cz. II. 9-te zarządzenie wykonawcze do rozporządzenia z 23 listopada o aprowizacji i rolnictwie w guberni generalnej).

Ceny dla producentów, wyznaczone obecnie, należy tak, jak w poprzednich rozporządzeniach, rozumieć jako ceny wytyczne, natomiast ceny dla konsumentów jako ceny maksymalne. Surowe postanowienia karne mają dać gwarancję stosowania się do wyznaczonych norm.

Ceny dla poszczególnych miast i części kraju są różne; przy ustalaniu ich wysokości kierowano się dawniejszym standartem życiowym ludności, siłą produkcji danego obszaru oraz kosztami przewozu. Tak np. w wielkim ośrodku spożywczym, jakim jest Warszawa, gdzie poziom cen i plac dawniej był wyższy, ceny te są obecnie również wyższe niż w innych dzielnicach. Najniższe ceny obowiązują w Lubelszczyźnie rozporządzającej nadwyżkami produkcji rolniczej.

Poniżej podajemy ceny dla miasta Warszawy i okolicy warszawskiej:

Ceny za mięso i kielbasę w handlu hurtowym:

wolowina zł 2.— za kg
wieprzowina zł 2.66 za kg;
cielęcina zł 1.52 za kg;
baranina zł 1.45 za kg.

W handlu detalicznym:

Wieprzowina:

mięso tyłne	zł. 2.40 za kg
mięso przednie	" 2.20 "
rozbratel	" 2.56 "
watroba	" 1.90 "
łój przetopiony	" 1.76 "

Wieprzowina:

mięso tyłne	zł 2.80 za kg
mięso z żeberkami	" 2.70 "
kotlet	" 3.10 "
nożki	" 0.86 "
głowa	" 1.06 "
nerki	" 2.10 "
watroba	" 1.86 "
kości	" 0.52 "

Cielęcina:

mięso tyłne	zł 1.90 za kg
mięso przednie	" 1.58 "
watroba	" 2.— "

Baranina:

mięso tyłne	zł 1.80 za kg
mięso przednie	" 1.50 "

Za kielbasę i wytwory mięsne:

wędzona i gotowana	
szynka w całości	zł 4.20 za kg
szynka krajana	" 6.30 "
mięso wędzone gotowane	" 2.75 "
kielbasa mielona	" 2.75 "
kielbasa wiejska	" 3.65 "
kielbasa siekana	" 4.40 "
kielbasa szynkowa	" 6.10 "
slonina	" 3.55 "

Ceny powyższe obowiązują za mięso pierwszej jakości. Mięso drugiej jakości należy sprzedawać taniej.

Ceny za jaja

dla konsumentów

1. W czasie od 16 marca do 15 września:

a) jaja świeże	zł 2.10 za kg
b) wysortowane	" 1.80 za kg

2. W czasie od 1 lutego do 15 marca i od 16 września do 31 października:

a) jaja świeże	zł 2.55 za kg
b) wysortowane	" 2.40 "

3. W czasie od 1 listopada do 31 stycznia:

a) jaja świeże	zł 3.40 za kg
b) wysortowane	" 2.85 "

4. Kurze jaja z obłotki i konserwowane

wane	" 2.40 "
------	----------

Ceny dla producentów są cenami zasadniczymi i mogą ulegać pewnym wahanom.

Ceny dla konsumentów natomiast są cenami maksymalnymi, których nie wolno przekraczać. Kupno i sprzedaż kurzych jaj może nastąpić tylko według wagi, nie na sztukę.

Ceny za cukier

W handlu detalicznym w obrębie guberni genr. z wyjątkiem Warszawy zł 1.45 za kg, zł 0.15 za 10 dkg.

W samej Warszawie zł 1.50 za kg, zł 0.16 za 10 dkg.

Ceny produktów rolnych nie objętych ani pierwszym, ani drugim cennikiem urzędowym nie wolno podwyższać ponad poziom z dnia 1 września 1939 r.

Winni pobierania cen wyższych podlegają karze według rozporządzenia uzupełniającego z dnia 15 stycznia 1940 r. (Dz. rozp. GGP. I str. 8), o ile na podstawie innych przepisów nie zasłużyli na karę cięższą. Kierownik Wydziału Wyżywienia i Rolnictwa może towary pущzone w obrot po cenach nieprzepisowych skonfiskować i przedsiębiorstwa które nie przestrzegają urzędowych cen, zamknąć przejściowo lub na stałe.

Likwidacja anarchii w handlu. Ceny urzędowe na mięso, wędliny, cukier i jaja (Liquidation of anarchy in trade.

Official prices for meat, sausages, sugar and eggs), „Nowy Kurier Warszawski” z 27 lutego 1940 r., nr 48, ze zbiorów Archiwum Państwowego w Warszawie

Sprzedaż artykułów żywnościowych z furmanki (*Sale of food from the cart*), 1940, 72/1629/0/1/322

Okupacyjna codzienność — problemy z wodą (*Occupational everyday life — water problems*), 72/3187/0/-/60

Chwila na coś słodkiego (*moment for something sweet*), 1940, 72/1629/0/1/320

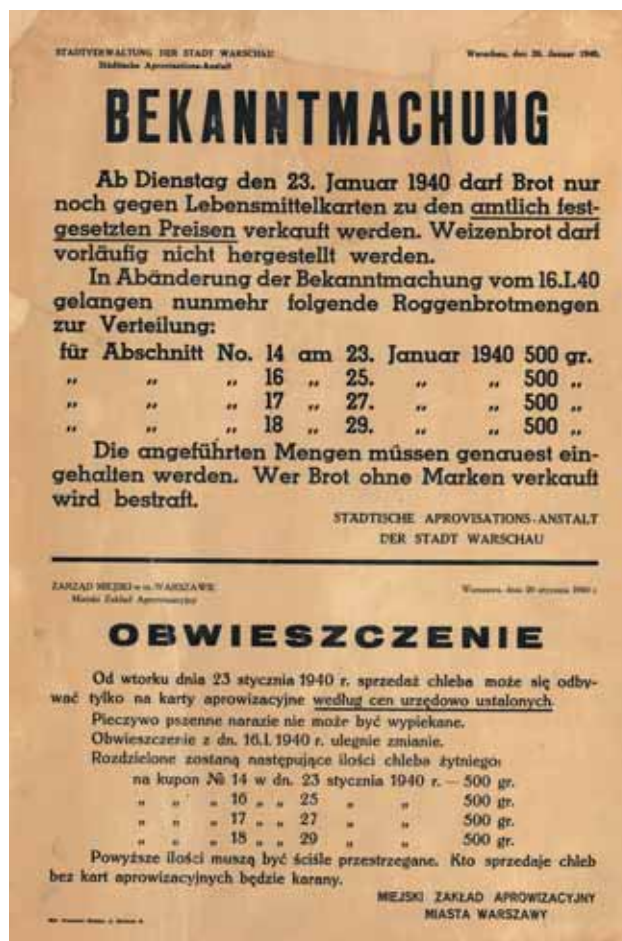

Zmiana normy tygodniowej przydziału chleba (Change in the weekly bread allocation standard), „Nowy Kurier Warszawski” z 7 września 1940 r., 72/201/10/169

Wtorek i piątek dniami bezmięsnymi (Tuesday and Friday are meatless days), „Nowy Kurier Warszawski” z 15 kwietnia 1940 r., 72/201/10/161

Karta ziemniaczana uprawniająca do zakupu ziemniaków (Potato ration card), 1940, 72/201/10/161

Obwieszczenie Miejskiego Zakładu Apropowizacyjnego Miasta Warszawy informujące o rozpoczęciu sprzedaży chleba na karty aprowizacyjne po cenach ustalonych urzędowo (Announcement of the Municipal Provision House of the City of Warsaw informing about the commencement of sales of bread on ration cards at official prices), 20 stycznia 1940, 72/204/0/1.4.1/308

Kobieta sprzedająca
książki przed zniszczoną
kamienicą (*A woman
selling books in
front of a destroyed
tenement house*), b.d.,
ze zbiorów Studium
Polski Podziemnej
w Londynie, sygn. 175

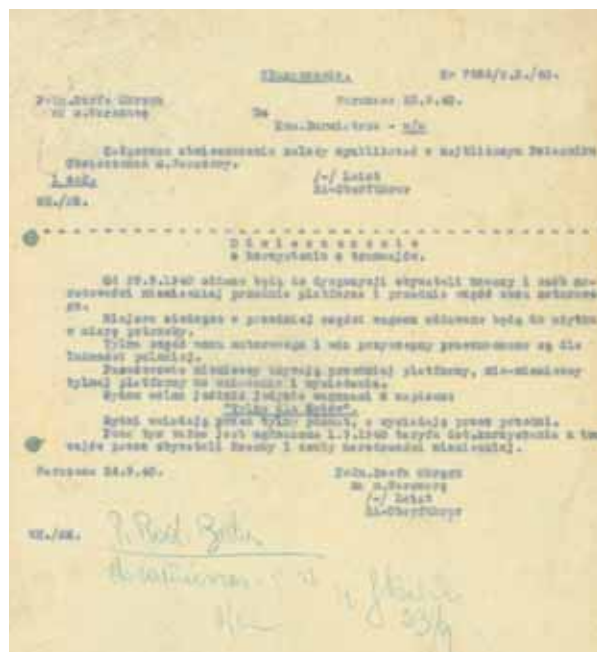
Dworzec kolejowy Warszawa Główna (*Warsaw Main Station — railway station*), ok. 1940, 72/3429/5

Kobiety handlujące odzieżą uszytą nielegalnie (*Women dealing in illegally sewn clothes*), ok. 1940, 72/1629/0/2/239

Na skrzyżowaniu dróg (*At the crossroads*), ok. 1940, 72/3429/5

Obwieszczenie Pełnomocnika Szefa Okręgu na miasto Warszawę Ludwiga Leista określające zasady korzystania z tramwajów przez Niemców, Polaków i Żydów (*Announcement of the Proxy of the Chief of District for the City of Warsaw Ludwig Leist defining the rules for the use of trams by Germans, Poles and Jews*), 23 września 1940, 72/2011/1

Tramwaj linii 23 na przystanku przy ulicy Nowy Świat (skrzyżowanie z aleją 3 Maja), widoczny wagon przeznaczony dla Polaków (P) (*Tram line 23 at the stop at Nowy Świat Street, intersection with aleja 3 Maja, visible tram for Poles — P*), ok. 1940, 72/1629/0/2/163

Zakaz tańczenia (*No dancing*), „Nowy Kurier Warszawski” z 15 maja 1940 r., 72/201/10/161

Tramwaj linii 16 wraz z tłumem pasażerów na ulicy Nowy Świat (*Tram line 16 full of passengers on Nowy Świat Street*), b.d., ze zbiorów Studium Polski Podziemnej w Londynie, sygn. 188

Rikszę w Warszawie na placu Żelaznej Bramy (*Rickshaws in Warsaw at Żelazna Brama Square*), 1944, ze zbiorów Studium Polski Podziemnej w Londynie, sygn. 189

Kobieta sprzedająca „Nowy Kurier Warszawski” (*Woman selling the “New Warsaw Courier”*), ok. 1940, 72/1629/0/2/73

Niemieckie lekarstwa staniały.
Odpada dotąd obowiązujące cło
(German medicines have become
cheaper. The duty currently in
force is no longer valid), „Nowy
Kurier Warszawski” z 15 maja
1940 r., 72/201/10/161

W oczekiwaniu na pasażera (*Waiting for a passenger*), ok. 1940, 72/1629/0/2/138

ISBN 978-83-946504-3-8